Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΕΦΗΜΕΡΙΔΑ
ΠΟΛΙΤΙΚΗ-ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ-ΦΙΛΟΛΟΓΙΚΗ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

ΧΡΟΝΟΣ Ε'. | ΑΘΗΝΑ, Κυριακὴ 24 τοῦ Θεριστῆ 1907 | ΓΡΑΦΕΙΑ: Δρόμος Οἰκονόμου ἀριθ. 4 | ΑΡΙΘ. 253

Μὴ ζητᾶς στὰ λατινικὰ πῶς θὰ μιλήσεις καλὰ γερμανικά. Ρώτα τὴ μάννα στὸ σπίτι, τὰ παιδιὰ στοὺς δρόμους, τὸν ἁπλοϊκὸ ἄθρωπο στὸ παζάρι. Κοίταζέ τους στὸ στόμα πῶς μιλοῦν κ' ἔτσι γράφε.

ΛΟΥΘΗΡΟΣ

Ὁ καλὸς γραφιᾶς λέει καινούρια πράματα μὲ συνηθισμένες λέξες.

SCHOPENHAUER

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

ΨΥΧΑΡΗΣ. Ἡ «Ἄρρωστη Δούλα» (συνέχεια).
ΕΛΙΣΑΙΟΣ ΓΙΑΝΙΔΗΣ. Τὸ Σχολεῖο (τέλος).
Μ. ΦΙΛΗΝΤΑΣ. Γλωσσολογικά — Χρῖστος.
ΔΗΜΟΣ ΝΗΣΙΩΤΗΣ. Πέντε μέρες στὴν Πόλη (συνέχεια).
Θ. ΚΛΗΡΟΝΟΜΟΣ. Ὁ Χουχουλόγιωργας καὶ ἡ Χουχουβάϊα.
ΠΟΙΗΜΑΤΑ. Ρήγας Γκόλφης, Σπῦρος Βατόλακκας.
ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ — Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ — ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ.

ΠΕΝΤΕ ΜΕΡΕΣ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ

*(Σκόρπια σημειώματα)**

Β'.

Ἕνα πρωὶ χαθηκα στὰ στενορύμια τῆς Σταμπούλ. Λαχταροῦσα νὰ ζήσω λίγες ὧρες στὸ παλαιὸ Βυζάντιο καὶ νὰ νιώσω τὸν Καταχτητή. Στὸ Πέρα κάὶ στὸ Σισλί θαρροῦσα πὼς βρίσκουμαι σ' Εὐρωπαϊκὴ μεγαλούπολη καὶ στὸ Γαλατᾶ ἀνάσαινα ὁλοῦθε Ρωμιοσύνη. Ραγιᾶς πὼς εἶμαι μόνο στὴ Σταμπούλ τὄνιωσα.

Πῶς τὄνιωσα, δὲ ζήτησα νὰν τὸ ξεδιαλίσω. Τἄφισα ἀξεδιάλιτο μέσα μου. Δὲν ξέρω ἄ μὲ κάμανε νὰν τὸ νιώσω οἱ θύμησες τῆς περασμένης ζωῆς ποὺ σημάδια της σὲ κάθε βῆμα μου ξεχώριζα ἢ οἱ πολύχρωμες ζουγραφιὲς τῆς συγκαιρινῆς ζωῆς ποὺ γοργοδιαβαίνανε μπροστά μου. Δὲν ξέρω ἂν τὸ συναίστημα αὐτὸ τῆς σκλαβιᾶς τὸ χρωστάω στὰ μάτια μου ἢ στὴν ἱστορία. Ξέρω μοναχὰ πὼς τὴ σκλαβιὰ τὴν αἰστάνθηκα βαθιά, τὴν ἔζησα γιὰ λίγες ὧρες, ἔζησα γιὰ λίγες ὧρες μέσα στοὺς τάφους τῆς φυλῆς μου καὶ ζώντας ἀνάμεσα στοὺς μαύρους αὐτοὺς τάφους ἔλπισα κ' ἔπλασα τὴν Ἀνάσταση.

Δίκιο ἔχει ὁ Νίτσε· Ὅπου τάφοι, ἐκεῖ κι ἀνάσταση. Καὶ στὴ Σταμπούλ ὑπάρχουν παραπολλοὶ τάφοι γιὰ τὴν ψυχὴ τοῦ Ρωμιοῦ.

Ὅταν, ἄλλη μέρα, φίλοι ἀγαπημένοι μὲ φέρανε στὸν Ἱππόδρομο καὶ μοῦ δείξανε διάφορα λείψανα τῆς Βυζαντινῆς ἐποχῆς, ἡ ψυχή μου ἔμεινε ὁλωσδιόλου ἀσυγκίνητη. Τίποτα καινούριο δὲν εἶχα νὰ δῶ. Τὸ Βυζάντιο τὸ εἶδα πρὶν ἀντικρύσω τὰ ρειπιασμένα τειχιά του καὶ τὴ μαρτυρικιὰ ψυχὴ τοῦ Παλαιολόγου τὴ διαιστάνθηκα χωρὶς νὰ μοῦ δείξουν τὸ μέρος ποὺ ἔπεσε ὁ ἡρωϊκὸς ἐθνομάρτυρας. Γυρίζοντας τὰ στενορύμια τῆς Σταμπούλ μοναχός μου, ὁσμιζόμουνα γύρω μου τὴ Βυζαντινὴ σαπίλα κ' ἔβλεπα τὸν τελευταῖο Παλαιολόγο νὰ ξεπροβάλλει ἀπὸ κάθε γωνιά, μὲ σπαθὶ σπασμένο καὶ μὲ τσακισμένα γόνατα, νὰ διαφεντέψει τὴν τουρκοπατημένη χώρα του.

Ἀνέβηκα ἄπειρες φορὲς στὴν Ἀκρόπολη, περπάτασα στὸν κάμπο τοῦ Μαραθώνα, λούστηκα στῆς Σαλαμίνας τὰ νερά, μὰ τὸ χαλασμό, ποὺ λέει ὁ Ποιητής, τὸν ἔνιωσα στὰ σπλάχνα μου μόνο στὴ Σταμπούλ. Ἐκεῖ γνώρισα τοὺς ἀληθινοὺς προγόνους μου κι ὅταν ὁ κοιλαρᾶς ὁ Χόντζας μὲ σταμάτησε στὴ μεγάλη θύρα τῆς Ἁγιας Σοφιᾶς, μποδίζοντάς μου τὸ ἔμπα, μὲ τὸ φοβερὸ *Γιασάκ*, εἶδα ὁλοζώντανο τὸν Καταχτητὴ κ' ἔσκυψα τὸ κεφάλι μου κάτου ἀπὸ τὸ ξεγυμνωμένο σπαθί του.

*

Τὴ δεύτερη φορὰ ποὺ δοκίμασα νὰ μπῶ στὴν Ἁγια Σοφιὰ, τὸ φοβερὸ Γιασὰκ ξαφανίστηκε μπροστὰ σὲ μιὰ διαταγὴ τοῦ Ὑπουργοῦ τῆς Ἀστυνομίας. Τὸ ἱερὸ τέμενος, ποὺ Σουλτανικὸς ἰραδὲς τελευταῖα τὸ κρατοῦσε κλειστὸ σὲ ὅλους τοὺς ἄπιστους, ἀνοίχτηκε στὴ διαλεχτὴ συντροφιά μου καὶ μπόρεσα κ' ἐγὼ ὁ ταπεινὸς νὰ κάμω, πίσω ἀπὸ μιὰ κολώνα του, τὸ σταυρό μου, ὄχι σὰ χριστιανός, μὰ σὰν Ἕλληνας, μέσα στὸν Παρθενώνα τῆς φυλῆς μου.

Εἶδα τὴν Ἁγια Σοφιὰ καὶ σὲ στιγμὴ καλή, ποὺ Μουσουλμάνοι, σκόρπιοι δῶ καὶ κεῖ, προσευκόντουσαν. Ἄδεια ἡ Ἁγια Σοφιὰ δὲ θὰ χτυποῦσε τόσο δυνατὰ τὴν ψυχή μου. Θὰ τὴν ἔπαιρνα γιὰ τάφο καὶ οἱ τάφοι ποτὲ δὲ μὲ συγκινήσανε. Ἤθελα νὰν τὴ δῶ ζωντανὴ τὴν Ἁγια Σοφιὰ καὶ τὴν εἶδα.

Τοῦ κάκου οἱ συντρόφοι μοῦ ξηγούσανε τὴν ἔξοχη ἀρχιτεχτονική της καὶ μὲ σπρώχνανε νὰ θαυμάσω τὸ μεγαλεῖο της. Δὲν ἄκουγα. Ἔβλεπα. Κι οὔτε ἔβλεπα. Αἰστανόμουνα. Κι ἁρμάτωνα τὴν ψυχή μου μὲ ὅσο μποροῦσα περσότερες ἐντύπωσες γιὰ νἄχω νὰ ξοδιαζω ἀπὸ δαῦτες ἀλογάριαστα στὴν ἀποδέλοιπη ζωή μου.

Στὴ συντροφιά μου εἴταν κι ὁ Ἴδας. Εὐτύχημα ἀναπάντεχο γιὰ μένα νὰ πρωτοδῶ τὴν Ἁγια Σοφιὰ μὲ τὸ διαλεχτὸ αὐτὸ πατριώτη μου ποὺ μᾶς ἔφερε, μὲ τὸ γενναῖο βιβλίο του, τὴν ψυχή μας στὴ Μακεδονία. Ὅσο αἰστανόμουνα τὴν Ἁγια Σοφιὰ, ἄλλο τόσο καὶ τὴ συντροφιά του, κ' ἔχοντας τέτιο διαλεχτὸ σύντροφο πλάϊ μου πίστεψα, κάτου ἀπὸ τοὺς Βυζαντινοὺς θόλους, στὸ γλήγορο ξαναγεννημὸ τῆς φυλῆς μου καὶ στὴ Νίκη τὴ χιλιοπόθητη.

*

Ἔπρεπε νὰ πάψουμε γιὰ κάμποσο καιρὸ νὰ βλέπουμε τὸν Παρθενώνα καὶ νὰ θρονιάσουμε στὴν ψυχή μας τὴν Ἁγια Σοφιά. Ἄ μᾶς χρειάζετκι Παρθενώνας γιὰ νὰ ζήσουμε, νὰ ὁ Παρθενώνας μας. Ὁ πρῶτος μᾶς ψηλώνει τὴν ψυχὴ πρὸς τὴν αἰώνια Τέχνη, μὰ ὁ δεύτερος μᾶς κεντρίζει πρὸς τὴ ζωή. Καὶ ἴσια ἴσια δυνατὸ κι ἀδιάκοπο κέντρισμα μᾶς χρειάζεται σήμερα.

Κατεβαίνοντας ἀπὸ τὴν Ἁγια Σοφιὰ σταμάστησα στὸ γιοφύρι τοῦ Γαλατᾶ καὶ κοίταξα ζερβὰ, κατὰ τὸ Φανάρι. Ψηλὰ στὸ λόφο καμαρώνει ἡ «Μεγάλη τοῦ Γένους Σχολὴ» καὶ σιμά της χαμοσέρνεται τὸ Πατριαρχεῖο Ἀντὶ χαιρετισμὸ, ἔστειλα πρὸς τὸ Φανάρι τὸ στίχο τοῦ Παλαμᾶ,

Τὴν Πολιτεία δυὸ λάμιες τὴ ρημάζουνε,
ἡ λύσσα τοῦ Καλόγερου,
τοῦ δάσκαλου ἡ μανία.

Γιατί τὰ δυὸ αὐτὰ μεγαλόσπιτα νἀντιστέκουνται μὲ τόση λύσσα στὸν ξαναγεννημὸ τῆς φυλῆς μας; Γιατί ἡ ἐκκλησιὰ καὶ τὸ σκολειὸ νὰ μὴ βλέπουν πὼς χάσαμε τὴν Πόλη, πὼς χάνουμε καὶ τὴν Ἀθήνα αὔριο μεθαύριο, ὅσο δουλεύουμε στὸ Βούργαρο Σκολαστικισμό; Ἀπὸ τὸ Φαναρι ἔπρεπε νὰ χυθεῖ τὸ φῶς τοῦ ξαναγεννημοῦ, μὰ ἀλλοίμονο, τὸ Φανάρι ψοφοζεῖ σὲ πηχτὸ σκοτάδι. Τὸ καλπάκι τοῦ λογιώτατου καὶ τὸ ράσο τοῦ καλόγερου δὲ νιώσανε ἀκόμα τὸ μεγάλο τὸν κίντυνο κι οὔτε ὑπάρχει ἡ παραμικρὴ ἐλπίδα νὰν τονὲ νιώσουν. Καὶ κοιμοῦντκι σριχταγκαλιασμένα καὶ μακάρια.

*

Οἱ Ροῦσοι, ἄκουσα, μεταμορφώνουν ἀξιωματικοὺς σὲ καλογέρους καὶ τοὺς στέλνουν στὸ Ἁγιονόρος. Ἔτσι κάθε μοναστήρι ρούσικο ποὺ χτίζεται κεῖ ψηλὰ εἶναι κ' ἕνα ρούσικο κάστρο.

Ἀνάλογα χρειαζότανε νὰ δουλέψουμε καὶ μεῖς στὸ Φανάρι καὶ νὰν τὸ κάνουμε κάστρο μας. Καὶ μάλιστα διπλωματικὸ κάστρο. Ἔπρεπε νὰ βρεθοῦν οἱ ἄξιοι διπλωμάτες ποὺ νὰ ντυθοῦν τὸ ράσο καὶ νὰ θρονιαστοῦνε στὸ Φανάρι, ἢ ἔπρεπε οἱ καλογέροι ποὺ ραχατεύουνε σ' αὐτὸ, νἄχουνε σπουδάσει περσότερο πολιτικὲς ἐπιστῆμες καὶ λιγώτερο θεολογία. Ἔπρεπε νἄναι περισσότερο διπλωμάτες καὶ λιγώτερο παπάδες. Κ' ἔπρεπε ἡ θρησκεία στὸ Φανάρι νὰ χρησιμεύει γιὰ μέσο κι ὄχι γιὰ σκοπός.

Ἂν ἔβλεπα τὸν Παναγιώτατο ἔτσι θὰν τοῦ μιλοῦσα. Μ' ἀφοῦ ἡ θέση μου δὲν εἶναι τόσο ἐπίσημη ὥστε νὰ μοῦ δίνει τὴν ἄδεια νὰ μιλάω λεύτερα μπροστὰ σ' ἕναν Οἰκουμενικὸ Πατριάρχη, δὲν ἀνέβηκα στὸ Φανάρι ἀλλὰ μπῆκα σ' ἕνα βαποράκι καὶ τράβηξα κατὰ τὸ Βόσπορο. Ὕστερ' ἀπὸ τόσο δυνατὲς συγκίνησες, εἶχε ἀνάγκη ἡ ψυχή μου ἀπὸ κάπιο ξεκούρασμα. Καὶ τὸ βρῆκα στὴν ὁλοπράσινη ζουγραφιὰ τοῦ Βοσπόρου.

*

* Ἡ ἀρχή του στὸ περασμένο φύλλο.

Τὸ βαποράκι μας γοργοταξιδεύει πάνου ἀπὸ ὥρα στὴ μέση τῆς ὁλοπράσινης ζουγραφιᾶς. Δεξιά μας ἡ Ἀσία, ἀριστερά μας ἡ Εὐρώπη· βουτημένες στὸ πράσινο κ' οἱ δυὸ καὶ σὰ διαμαντόπετρες τὰ παλάτια καὶ τὰ σπίτια, πλούσια καὶ περίμορφα δῶ, ταπεινὰ καὶ φτωχικὰ ἐκεῖ, ἄλλοῦ πυκνοχτισμένα κι ἀλλοῦ ἀριοχτισμένα καὶ κάπου κάπου καὶ σὲ περήφανη μοναξιὰ ὑψωμένα—δικμαντόπετρες ὅλα ποὺ ὀμορφαίνουν περσότερο τὸν πεντάμορφο Βόσπορο καὶ σὲ κάνουνε νὰ πιστεύεις πὼς ὀνειρεύεσαι ταξιδεύοντας ἢ ταξιδεύεις σὲ ὀνειροκαμωτες καὶ ἡσκιοκατοίκητες χῶρες.

Ἔτσι λέγεται τοῦτο τὸ μέρος, ἔτσι κεῖνο. Μὰ τί μὲ νιάζει; Ὀνόματα δὲ θὰ θυμηθῶ, δὲ μοῦ χρειάζουνται. Εἰκόνες βλέπω κι ἀνασαίνω ὀμορφιά. Νὰ τί παίρνω ἀπὸ τὸ Βόσπορο καὶ τί πάντα θὰ θυμᾶμαι.

Θὰ θυμᾶμαι καὶ τὴ σημαία μας. Τὴν καμάρωσα στὴν πρύμη μιανῆς ἀτμοβαρκούλας ποὺ γοργόσκιζε τὰ Βοσποριανὰ νερά.

— Εἶναι ὁ πρέσβης μας μέσα! κάπιος εἶπε.

Ἡ καρδιά μου ἀναφτερούγιασε καὶ πίστεψα γιὰ μιὰ στιγμὴ τὸ Βόσπορο δικό μας. Στὰ ὄνειρα κανεὶς εὔκολα παίρνει κεῖνο ποὺ τάρεσει.

Ἀπὸ τὰ Θεραπιὰ - ἔτσι, θαρρῶ, λεγότανε τὸ μέρος ποὺ ἀράξαμε—εἶδα τὰ Καβακια καὶ τὸ ἄνοιγμα πρὸς τὴ Μαύρη Θάλασσα. Ὁ οὐρανὸς εἴτανε συνεφιασμένος, ψιλόβρεχε, καὶ ἡ θάλασσα μαύρη μοῦ φανηκε. Μοῦπανε πὼς τὰ νερά της εἶναι πράσινα. Ἴσως ἄλλοτε, που *ἐλπίζαμε* ἀπὸ κεῖ νὰ κατεβεῖ ὁ λυτρωτὴς τοῦ Γένους μας. Τώρα γιὰ μᾶς τοὺς Ρωμιους δὲν μπορεῖ παρὰ μαῦρα νἄναι τὰ νερά της, ἀφοῦ περιβρέχουνε Βουργάρικα καὶ Ρουμάνικα ἀκρογιαλια κι ἀφοῦ ἀπὸ κεῖ θὰ κατεβεῖ μιὰ μέρα ὁ Σλαῦος ποὺ θὰ κοιταξει νὰ καταπιεῖ τὴ φυλή μας.

*

Στὰ Θεραπιὰ μοῦ δείξανε καὶ τὸ *Ροβέρτειο Σκολειό*. Ὄμορφο καὶ μεγαλόπρεπο χτίριο, χτισμένο σὲ ψήλωμα καὶ περιτριγυρισμένο ἀπὸ πεῦκα. Τὸ εἶδα στὰ Θεραπιὰ, μὰ τὸ *γνώρισα* στὸ βαπόρι μου, γυρίζοντας στὴν Ἑλλάδα, γιατὶ ὅλ' ἡ πρώτη θέση εἴταν πιασμένη ἀπὸ μαθητάδες του, Ρωμιόπουλα ὅλα, ἀπὸ τὴν Κεφαλονιὰ, τὸ Θιάκι, τὴν Πάτρα κι ἀπὸ ἄλλες πολιτεῖες. Εἴταν καὶ δυὸ τρία Τουρκάκια, μὰ τἄφισαμε στὰ Δαρδανέλλια. Κ' ἔτσι σ' ὅλο τὸ ταξίδι μας εἴχαμε συντροφιὰ τοὺς Ρωμιοὺς «Ροβέρτηδες», καθὼς τοὺς βάφτισε ὁ καμαρότος.

Τὸ βράδι στὸ τραπέζι οἱ Ροβέρτηδες μᾶς μιλήσανε μὲ ἀγάπη καὶ μὲ περηφάνια γιὰ τὸ σκολειό τους. Σπουδάζουνε στὸ Ἀμερικάνικο αὐτὸ σκολειὸ Εὐρωπαῖοι, Τοῦρκοι, Ἀρμένηδες, Ὀβραῖοι. Σπουδάζουνε καὶ Βουργάροι. Οἱ δικοί μας καμιὰ ἐννενηνταριά Οἱ Βουργάροι, σαράντα πάνου κάτου Ἔχουνε Σύλλογο οἱ δικοί μας καὶ μαζώνουνε καὶ κάμποσες λίρες ποὺ τὶς στέλνουν κάθε χρόνο στὸν Ἐθνικὸ Στόλο. Ἔχουν κ' οἱ Βουργάροι τὸ Σύλλογό τους. Καὶ πιάνουνται οἱ δικοί μας μὲ τοὺς Βουργάρους καὶ βρίζουνται καὶ τὶς παίζουν καὶ καμιὰ φορα. Κ' ἔτσι ζοῦνε μέρα νύχτα μὲ τὸ Βούργαρο καὶ τονὲ γνωρίζουν καὶ μαθαίνουνε νὰ τονὲ μισοῦνε. Ποῦ ξέρεις καὶ δὲν ξεπεταχτεῖ καμιὰ μέρα ἀπὸ τὸ Ροβέρτειο κανένας καινούριος Ἄγρας!

Ἕνα Πατρινόπουλο, ὁ Ἀναγνωστόπουλος, ποὺναι καὶ πρόεδρος στὸ Σύλλογό τους, μᾶς ἔδειξε ἕνα λεβεντονιὸ συμμαθητή του, τὸν Ὀρλὼφ, καὶ μᾶς δηγήθηκε πὼς κάπια μέρα ἔπιασε ἀπὸ τὸ γιακᾶ, μέσα στὸ μάθημα, τὸ Βούργαρο δάσκαλό τους — γιατ' ἔχει κ' ἕνα δυὸ Βουργάρους δασκάλους τὸ Σκολειὸ—καὶ τὸν ταπείνωσε μπροστὰ σ' ὅλους τοὺς συμμαθητάδες του γιατὶ, σὰ Βούργαρος, ἔβριζε ὁλοένα τὴν Ἑλλάδα. Ὁ Ὀρλὼφ, ποὖχει λεβέντικη κορμοστασιὰ μὰ καὶ ψυχὴ κοριτσιοῦ, ἀκούγοντας τὴ δήγηση τοῦ συμμαθητῆ του, κάρφωσε τὰ μάτια του στὸ πιάτο του, τὸ γιομάτο κεράσια, καὶ κοκκίνησε σὰν κι αὐτά.

Βγάζουν κ' ἐφημερίδα οἱ Ρωμιοὶ Ροβέρτηδες, γραμένη μὲ πολύγραφο καὶ τὴ λένε «Τὰ νέα τοῦ Ροβερτείου». Μοῦ δώσανε δυὸ τρία φύλλα καὶ τὰ διάβασα. Εἶναι γραμένη πέρα πέρα στὴν καθαρεύουσα καὶ μιλάει τὸ περσότερο γιὰ ἐθνικὰ ζητήματα. Ἔχει καὶ μιὰ σάτυρα ἔξυπνη γιὰ τὸ Βούργαρο δάσκαλό τους.

— Δὲ σᾶς δίνουνε κι ἄρθρα γραμένα στὴ δημοτική; ρώτησα τὸν Ἀναγνωστόπουλο.

— Μᾶς δίνουμε μὰ δὲν τὰ τυπώνουμε.

— Γιατί;

—Μαλλιαρὴ θὰ τὴν κάνουμε τὴν ἐφημερίδα μας;

Κρῖμα τέτια παληκάρια, ποὺ σπουδάζετε στὴν Τουρκιὰ, σὲ γῆς ποὺ εἴταν ἄλλοτε δική μας, καὶ ζεῖτε τόσο σιμὰ στὸ Βούργαρο—κρῖμα, παληκάρια, νὰ βρίζετε τὴ γλώσσα μας ποὺ θἄναι μιὰ μέρα τὸ φοβερώτερο ὅπλο μας, καὶ ποὺ θὰν τὸ τρέμει κι αὐτὸς ὁ Βούργαρος. Κρῖμα!

*

Κάπιος ταξιδιώτης, μεθησμένος ἀπὸ τὰ λόγια τῶν παιδιῶνε, μᾶς ἔλεγε τἄλλο πρωϊνὸ πὼς θἄταν εὐτύχημα ἕνα τέτιο σκολειὸ νὰ βρισκότανε στὴν Ἑλλάδα γιὰ νὰ μποροῦνε περσότερα Ρωμιόπουλα νὰ πηγαίνουνε σ' αὐτὸ καὶ νὰ μορφώνουνται.

Ὄχι. Καλὰ βρίσκεται στὴν Τουρκιά. Ὁ ἀγέρας τῆς σκλαβιᾶς εἶναι ὁ καλύτερος δάσκαλος γιὰ τὴν ψυχὴ καὶ ὁ Βούργαρος συμμαθητὴς τὸ δυνατώτερο κεντριστήρι. Ἂν εἴταν τὸ Σκολειὸ στὴν Ἑλλάδα, δὲ θἀρχόντουσαν ποτὲ Βουργαροι νὰ σπουδάσουνε σ' αὐτό. Καὶ νὰν τὸ ξέρετε· ἐννενήντα Ρωμιόπουλα νὰ γνωρίζουν κάθε χρονιὰ τὸ Βούργαρο, νὰν τονὲ μελετάνε ἀπὸ σιμὰ, καμιὰ φορὰ καὶ νὰν τονὲ γροθοκοπάνε, εἶναι μεγάλο κέρδος γιὰ τὸ Ἔθνος, μεγαλύτερο ἴσως κι ἀπὸ ἕνα καινούριο ἀντιτορπιλλικό.

(Στἄλλο φύλλο τελειώνει)

ΔΗΜΟΣ ΝΗΣΙΩΤΗΣ

ΤΟ ΣΧΟΛΕΙΟ

(Ἀπὸ τὸ βιβλίο τοῦ Ἐλισαίου Γιανίδη «Γλῶσσα καὶ ζωὴ» ποὺ τυπώνεται σὲ λίγο.) *)

Ὁ ὑπολογισμὸς τοῦ σύστήματός μας εἶναι γνωστός Εἶναι ἡ σημερινή μας γλωσσικὴ κατάσταση, ποὺ τὴν ἐκθέσαμε λεπτομερῶς στὰ προηγούμενα κεφάλαια. Εἶναι ἡ ἀχρηστία τῆς καθαρεύουσας στὸν κοινὸ διάλογο καὶ στὸν κύκλο τῶν αἰσθημάτων. Εἶναι ἀκόμη τὸ γεγονὸς, ὅτι ὁ νέος τελειώνοντας τὶς ἐγκυκλοπαιδικές του σπουδὲς δὲν μπορεῖ σ' αὐτὴν τὴ γλῶσσα νὰ ἐκθέση κάθε σκέψη του ἐλεύθερα, ἀβίαστα, φυσικά· καὶ ὅτι, καὶ σ' ἐκεῖνον ἀκόμη τὸν κύκλο ὅπου ἔμαθε πραγματικῶς νὰ τὴ μεταχειρίζεται, μόνο μὲ τὴν προσήλωση τῆς προσοχῆς κατορθώνει νὰ ἀποφεύγη τὰ λάθη. Ἀρκεῖ νὰ θέλη κανεὶς, γιὰ ν' ἀκούση ἀπὸ μορφωμένους ἀνθρώπους καὶ ἀπὸ ἐπίσημα βήματα: *οἵτινες καλλιεργῶσι, αἱ διάφοραι ὀπαί, αἱ ἀκτῖναι, θὰ ἦτο καλὸν ἂν ἐγένετο μιὰ δοκιμὴ, χαίρει ἄκρας ὑγείας, δὲν ἀξίζει ἀναγραφῆς κἂν, συντάσσεται πρὸς τῇ γνώμῃ, θὰ ἐσιώπει, εἰς τὸ δοχεῖον τοῦτο εἰσαγάγομεν, ἂν δὲν ἀπέθνησκε θὰ προήγαγε τὴν ἐπιστήμην, χρώμεθα τοῦ φαρμάκου,....*

Ἰδοὺ καὶ γραπτα:

«Μετέβη παρὰ τῷ Γ. Προζενείῳ»

*) Ἡ ἀρχή του στο 254 φύλλο.

ΨΥΧΑΡΗΣ

Η ΑΡΡΩΣΤΗ ΔΟΥΛΑ

Μὰ ἴσως ἀκόμη πιὸ ἐλεεινὸ νὰ θωρᾷ ἔτσι, στὴν τραπεζαρία της τὴν ἀγαπημένη, ὅπου καθότανε σὲ μιὰ γωνιὰ καὶ προσπαθοῦσε κάτι νὰ τσιμπήση, ἐναντιωμένους, ξένους τὸν ἕνανε πρὸς τὸν ἄλλονε, ἀκοίταχτους καὶ βουβούς, τὸ λατρεμένονε τὸν ἀφέντη καὶ τὸ κανακάρικο τὸ παιδί της. Τέτοια ἡ ζωή. Κάποτες, ὅπως κι ἂν τὰ βολέψης τὰ πράματα, γυρίζουνε σὲ κακό. Πολεμοῦσε ὁ Ἀντρέας νὰ λαλῆ δυνατά, νὰ ῥητορέβη, σὰν καὶ πρῶτα, πότε μὲ τὴ Μοιρίτα, πότε μὲ τὴν Ἄννα, πότε νὰ χωρατέψη καὶ τὴν Κατινούλα. Δὲν τὸ πετύχαινε πάντα ἢ ὅσο κι ἂν τὸ πετύχαινε, ἡ λύπη συχνά, μ' ὅλα τὰ λόγια καὶ μ' ὅλα τὰ γέλοια, σταλιὲς σταλιὲς γεμίζει τὴν καρδιά μας. Μὰ στὸν ἀθρώπινο τὸν ὀργανισμὸ τὰ καθέκαστα συγκρατιοῦνται, κ' ἡ λύπη στὸν ἄρρωστο φέρνει ταραχὲς ποὺ ὁ γερὸς δὲν τὶς γνωρίζει. Συναδερφώνουνται οἱ πόνοι ἀπὸ συμπάθεια ἢ ἀπὸ λιγώτερη ἀντεξιὰ στὸ κορμὶ τἀδυνατισμένο. Καθὼς εἴδαμε κιόλας, μοιάζει σὰ νἄχη ψυχὴ δική της ἡ φούσκα, ψυχὴ φοβισμένη, ποὺ ἅμα πᾶς κι ἀγγίξης πλάγι της κατιτίς, κλαίει καὶ δάφτη. Λοιπὸν πειράχτηκε ἡ Κατινούλα, τρεῖς βδομάδες καιρὸ ποὺ βάσταξε τὸ βάσανο, ἴσα μὲ ποὺ νὰ φύγη ὁ Πάβλος. Καὶ πειράχτηκε ἄδικα. Τίποτις ἀδιάφορο στὸν κόσμο δὲν ὑπάρχει. Ὁ ἄθρωπος δὲν εἶναι γινομένος μιὰ καὶ σώνει· ὁλοένα γίνεται καὶ γίνεται ἀπὸ τὰ παραμικρά. Τὸ εἶναι μας, τὰ παραμικρὰ τἀποτελοῦνε καὶ συντελοῦνε στὸ καλὸ ἢ στὸ κακό μας. Ἀχ! δίκιο εἶχε ὁ κανονικὸς ὁ Ἀντρέας. Ἔπρεπε, γιὰ νὰ ξετυλίγεται λέφτερα ἡ ζωή μας, ἔπρεπε νὰ πάψουνε τὶς ἀταξίες καὶ σιδεροδρόμοι καὶ παιδιά.

Δυὸ τρεῖς ὧρες δρόμο ἀπὸ τὴν Κερμαρία ξαπλώνεται καὶ βασιλέβει ἕνας κόρφος πελώριος, ἕνα λιμάνι τόσο βαθὶ ποὺ μ' ὅλο του τὸ φάρδος καταντᾷ νὰ φαίνεται στενό Ἐκεῖ μέσα χύνεται ἡ θάλασσα, μὲ τὸ ῥέμα ποὺ ἀνεβαίνει. Ἀνεβαίνει λὲς ἀγάλια γάλια, σὰν τὸ βλέπεις ἀπὸ τἄκρογιάλι, καὶ καμιὰ φορά, ἕνα χωριατόπουλο, γιὰ νὰ παίξη, πάει ὡς τὸ γιαλὸ κάτω κάτω, σὰν εἶναι ἀκόμη ἀθαλασσιὰ καὶ δὲ γέμισε τὸ λιμάνι. Θέλει νὰ παρακολουθήση τὸ κῦμα, μὲ τὸ κῦμα νὰ προχωρήση βῆμα γιὰ βῆμα· στὴν ἀρχή, ἔφκολη κάπως ἡ δουλειά· περπατεῖ· μοιάζει περπατάμενο καὶ τὸ κῦμα· ἔπειτα, τὸ κῦμα τὸ πάντα σιγανό, τὸ κῦμα γληγορέβει καὶ δὲν καταλαβαίνεις ἀπὸ ποῦ νὰ τοῦ ἔρχεται ἡ γληγοράδα, ἐπειδὴ κι ἀσάλεφτο δείχνει· τραβιέσαι πίσω λιγάκι· τὸ κῦμα σὲ προφταίνει· σηκώνεις τὸ πόδι σου πιὸ βιαστικά, καταπόδι σου καὶ τὸ κῦμα· γυρέβεις ἄμμο ξερό, νὰ πατήσης· τὸ κῦμα σοῦ τὸν κόρτει· κάνεις ἕνα σάλτο, τὸ κῦμα σε τριγυρίζει· φοβᾶσαι καὶ τρέχεις, τρέχει χειρότερο τὸ κῦμα· τὸ κῦμα καταπάνω σου ὁρμᾷ, σὲ κυνηγᾷ, σὲ πλακώνει. Πρέπει νὰ βάλης τὰ δυνατά σου, νὰ γλυτώσης, γιατὶ τὴ δύναμή του, τὴ μεγαλήτερη ἀπὸ τὴ δική σου, τοῦ τὴν πολλαπλασιάζει ὁλοένα ἡ στενάδα τοῦ λιμανιοῦ.

Ἔτσι τώρα κι ὁ Ἀντρέας, ἀφότου γυρίσανε στὸ Παρίσι, κῦμα κῦμα ἔμελλε νὰ δῆ, ἀγνοιώθητά του, τὰ δυσάρεστα γῦρο του νὰ φουσκώνουνε, τὸ ἕνα κατόπι ἀπὸ τἄλλο, κρατώντας ἴσως κι ἀφτὰ τὴ δύναμή τους ἀπὸ τὴ στενάδα τῆς ζωῆς, ποὺ σ' ἕναν ἄρρωστο εἶναι πάντα πιὸ περιωρισμένη. Πρῶτα, ὑποψία δὲν πῆρε. Ἤθελε μόνο, ἅμα φτάσανε, νἄχη κ'

*) Ἡ ἀρχή του στὸ 228 φύλλο.

«Ἐμπρὸς» 23 Ἀπριλίου 1904.
«Ἐνισχυθεισῶν τῶν ἀγημάτων»
«Ἀθῆναι» 3 Μαΐου 1904, σελ. 3.
«Ἐπὶ γαιῶν ἀνηκόντων εἰς τὸ δημόσιον»
«Ἑστία» 6 Αὐγ. 1904, σελ. 3, στ. 1.
«Τῶν κατὰ τὸν ΙΖ' αἰῶνα μεταβάντων ἐν Πκρισίοις θιάσων» «Ἑστία» 25 Αὐγ. 1904, σελ. 1, στ. 5.
«Ὅσον τὸ ἐφ' ἡμῖν, οὐδεμία ἀμφιβολία ὑπάρχει»
«Ἑστία» 13 Νοεμβρ. 1904, σ. 3, στ. 1.
«Ἀπωλέσθη κύκινα» Ἴδιο μέρος, στ. 4.
«Τὸν εἶχεν ἀπαγάγει ἄγνωστόν που»
«Καιροὶ» 23 Νοεμ. 1904, σ. 4, στ. 1.
«Τὰ θηρία ἄγνωστόν πως ἐξαγριωθέντα»
«Ἑστία» 21 Αὐγ. 05, σ. 2, στ. 1.
«Ὁ Κουροπάτκιν ἐπικαλεῖται εἰρήνην»
«Ἀθῆναι» 4 Μαρτ. 04, σ. 3, στ. 5.
«Ὁ ναύαρχος Σκρύδλωφ μεταβαίνει ἐν Πετρουπόλει» «Ἀκρόπολις» 18 Δεκ. 04, σ. 1, στ. 4.
«Πρέπει νὰ στηρίζηται ἐπὶ σοβαρῶν μελετῶν, ὅπως τὰ ἀποτελέσματά εἰσιν ἐπιτυχῆ»
«Ἐμπρὸς» 3 Νοεμ. 04, σ. 1, στ. 5.
«Τὴν ἐνέργειαν εὑρέων ἀνακρίσεων»
«Ἑστία» 16 Ἀπρ. 05, σ. 3 στ. 1.
«....προσκαλοῦνται οἱ κατέχοντες γραμμάτια.... νὰ παραδώσωσι ταῦτα εἰς τὸ Ταμεῖον...ἐπ' ἐπιστροφῇ τοῦ *παρ' αὐτοῖς* καταβληθέντος τιμήματος».
Δήλωση τῆς Βιομ. Τραπέζης, σὲ πολλὲς ἐφημερίδες τῆς 30 Σεπτεμβρ. 1904.
«Τὴν θρεπτικὴν ἀξίαν πάντων τῶν τροφῶν ἡμῶν»
«Ἀθῆναι» 5 Ἀπρ. 05, σ. 4, στ. 2.
«εἶχε ριφθῇ ἄγνωστον ὑπό τινων»
«Ἑστία» 17 Ἰουνίου 06, σ. 1, στ. 2.
«ὅστις πολλαχοῦ ἐξήρθη εἰς στιγμὰς τραγικότητος» «Ἐμπρὸς» 14 Μαρτ. 04, σ. 4, στ. 5.
«Κάποια βρύσι τῆς συνοικίας *ἐκρέει* ἰωδοφόρμιον»
«Ἑστία» 28 Νοεμ. 04, σ. 4, στ. 2.
«τὴν...συνέντευξιν, μεθ' ἧς περιεκόσμησε τὰς στήλας αὐτῆς» «Σκρίπ» 7 Φεβρ. 06, σ. 2, στ. 5.
«τὴν ἐμπιστοσύνην μεθ' ἧς περιέβαλεν αὐτήν»
«Σκρίπ» 28 Μαρτ. 06, σ. 1. στ. 1.
«Τοῦθ' ὅπερ ἀσυγγνώστως κατακριτέον»
«Ἀκρόπολις» 28 Ἀπρ. 06, σ. 1, στ. 3.
«Εἰσελθὼν ἐν τῷ γραφείῳ»
«Ἀκρόπολις» 1 Μαΐου 06, σ. 3, στ. 5.
«Ἠυχαρίστησε τὸ Ραΐχσταγ διὰ τὰς ἐνδεικνυομένας συμπαθείας»
«Ἀθῆναι» 2 Μαΐου 06, σ. 3, στ. 4.
«Ἐπὶ τῆς διὰ τοῦ φαρμάκου ὑμῶν τελείας *θεραπείας* τῆς ἀδελφῆς μου εὐχαριστῶ πολύ»
«Σκρίπ» 2 Ἀπρ. 06, σελ. 3, στ. 4.
«Ἐφ' ὅσον δὲν καθάρωμεν ἡμᾶς αὐτοὺς ἀπὸ τοῦ ρύπου τοῦ τρόπου καθ' ὃν *δέον* νὰ πολιτευώμεθα.»
«Ἀθῆναι» 1 Ἰαν. 07, σ. 1, στ. 2.
«....δὲν ἀποδεικνύει *ἐὰν* οἱ νεωστὶ νυμφευθέντες ζοῦν εὐτυχεῖς»
«Ἀθῆναι» ἴδ. φύλ. σ. 1, στ. 2.
«....νὰ διαταράξωσι τὴν εἰρήνην, ἧς περὶ πολλοῦ ποιοῦνται....»
«Ἀθῆναι» ἴδ. φύλλο σ. 2, στ. 1.
«Ἰδοὺ τὰ φάσματα τῶν μεγαλουργῶν τῆς Ἐποποιΐας τοῦ 21, ὑπενθυμίζουσαι εἰς ἡμᾶς....»
«Ἀθῆναι» ἴδ. φύλλο σ. 2, στ. 3.
«....ἀπεφασίσθη, ὅπως ἐν ᾗ περιπτώσει αἱ συζητήσεις λήξουν προγενεστέρως, θὰ ἀρχίσῃ...»
«Ἀθῆναι» ἴδ. φύλλο σ. 3, στ. 3.

Κάποιος θὰ πῇ πὼς αὐτὰ εἶναι ἁπλὲς ἀπροσεξίες, καὶ πὼς δὲν ἔχουν τὴ σημασία ποὺ θέλω νὰ τοὺς δώσω. Γιὰ *ἀπροσεξίες* κ' ἐγὼ τὰ παραδέχομαι· δηλ. παραδέχομαι πὼς ἅμα *προσέξουμε* δὲν κάνουμε κανένα ἀπ' αὐτὰ τὰ λάθη 'Αλλ' ὅταν ὁ ἄνθρωπος μιλῇ μιὰ γλῶσσα φυσικὴ, καὶ μάλιστα δική του, δὲ χρειάζεται *προσοχὴ* γιὰ ν' ἀποφεύγῃ τὰ λάθη Εἶναι ἀδύνατο νὰ ποῦμε π. χ. *στὸ δοχεῖο αὐτὸ βάλουμε* ἀντὶ *βάζουμε* ἢ *πῆγα στοῦ Γ. Προξενείου*, γιατὶ ἀγρυπνᾷ τὸ αἴσθημα μέσα μας καὶ μᾶς δίνει μιὰ γροθιὰ τὴ στιγμὴ ποὺ κάνουμε τὸ λάθος.

Βέβαια θὰ ἤμουν ὑπερβολικός, ἂν ἔλεγα πὼς τάχα, ἐπειδὴ κάνουμε στοὺς δυὸ μῆνες μιὰ φορὰ ἕνα τέτοιο λάθος, ἄρα δὲν ἐμάθαμε τὴν καθαρεύουσα. Ὄχι, *τὴν ἐμάθαμε, ἀλλὰ δὲν εἶναι γλῶσσα μας*. Σημειώστε ὅτι αὐτὰ τὰ λάθη πέρασαν ἀπαρατήρητα ἀπὸ συντάκτη, ἀπὸ στοιχειοθέτη, ἀπὸ διορθωτὴ κι ἀπὸ χιλιάδες ἀναγνῶστες, γιατὶ εἶναι βέβαιο ὅτι κι ἀπ' αὐτοὺς λίγοι τὰ πρόσεξαν. Ἡ καθαρεύουσα μᾶς ἔχει χαλαρώσει τὸ αἴσθημα τῆς κυριολεξίας.

Τὸ μόνο πραγματικὸ αἴσθημα ποὺ δδηγεῖ τὴν καθαρεύουσα εἶναι ἕνα αἴσθημα ἀρνητικό: ὅτι *δὲν* πρέπει νὰ τὸ πῇς ἔτσι. Αὐτὸ συνοδεύει τὸν ἄνθρωπο, ὥςπου νὰ τὸν βγάλῃ ἀπ' τὴ φυσικὴ του γλῶσσα, κ' ἐκεῖ, στὸ σύνορο, τὸν ἀποχαιρετᾷ.

Ἂν ἐξακολουθούσαμε νὰ καταστρώνουμε παραδείγματα, ἐννοεῖται ὅτι δὲ θὰ τελειώναμε ποτέ. Ὁρίστε κ' ἕνα διδακτικὸ βιβλίο ποὺ ρωτᾷ «*Ὁποία* θὰ εἶναι ἡ τιμὴ τῆς ὀκάδος; *Ὁπόσας* ὀκάδας ἐξ ἑκατέρου δέον νὰ λάβῃ; *Ὁποῖον* τὸ ἐπιτόκιον;» Ὁρίστε κ' ἕνα ἄλλο ποὺ λέει: «Ἀγρός τις ἐσπάρη ἐκ σίτου....» Ἀκούστε κ' ἐκεῖνον τὸ γυμναστὴ ποὺ διατάζει: «*Διὰ* τοῦ παραγγέλματος «ἕν» θὰ προβάλλετε τὸν δεξιὸν πόδα». Ἤθελε νὰ πῇ «*μὲ* τὸ παράγγελμα....». Ἀλλὰ ἐπειδὴ τὸ *μὲ* εἶναι χυδαῖο, πρέπει νὰ τὸ πῇ ἀλλοιώτικα, ἀδιάφορο πῶς. Ἂν ἡ καθαρεύουσα ἤτανε γλῶσσα του, θὰ ἔλεγε βέβαια «ἅμα τῷ παραγγέλματι....». Ἐπειδὴ ὅμως λείπει τὸ αἴσθημα, ἐπειδὴ πελαγοδρομεῖ γλωσσικῶς, ἁρπάζει μιὰ πρόθεση, ὁποια ἔτυχε ἐμπρός του, καὶ τὴν καθίζει ἐκεῖ.

Ξέρω ποὺ ὅλα αὐτὰ θὰ τὰ φορτώσετε στὸ «ἀτελὲς σύστημα τῆς ἐκπαιδεύσεως». Ὄχι. Δὲ χρειάζεται κανένα σύστημα, οὔτε ἀτελὲς οὔτε τέλειο, γιὰ νὰ μάθῃ ὁ ἄνθρωπος νὰ λέῃ σωστὰ *πῆγα στὸ σπίτι μου* ἢ *πῆγα στὸ Προξενεῖο*. Χρειάζεται μονάχα νὰ μὴν εἶναι ἠλίθιος καὶ νὰ ζῇ μὲ ἀνθρώπους ποὺ μιλοῦν τὴν ἴδια γλῶσσα. Ὅταν ὅμως θέλετε νὰ τὸν μάθετε νὰ τὸ λέῃ σὲ κάποια ἄλλη γλῶσσα ποὺ οὔτε σεῖς δὲν τὴ μιλεῖτε σωστὰ, τότε βέβαια θὰ σᾶς πῇ *μετέβην παρὰ τῇ οἰκίᾳ μου*, ἢ *μετέβην ἐν τῇ οἰκίᾳ μου*.

*

Τὰ συμπεράσματά μας εἶναι δύο:

1ο Ὅτι τὸ σχολεῖο δὲ θὰ κατορθώσῃ ποτὲ ὥστε ἡ καθαρεύουσα νὰ γίνῃ γλῶσσα μας, καὶ ἄδικα περιμένουμε.

2ο Ὅτι ἡ καθαρεύουσα ἐμποδίζει τὸ σχολεῖο νὰ ἐκπληρώσῃ τὸν προορισμό του.

Ὑπάρχει καὶ κάτι ἄλλο ἀκόμη ποὺ δὲν μπορεῖ τὸ σχολεῖο νὰ κάμῃ, καὶ εἶναι ἡ γλωσσικὴ ἑνοποίησι τοῦ Ἔθνους. Καθὼς ξέρετε δὰ, ἕνας ἀπὸ τοὺς σπουδαιότερους λόγους γιὰ τοὺς ὁποίους μᾶς εἶναι ἀπαραίτητη ἡ καθαρεύουσα, εἶναι ποὺ χρησιμεύει γιὰ νὰ συνεννοοῦνται οἱ διάφοροι Ἕλληνες μεταξύ τους. Ἔξαφνα ἂν εἴστε Ἀθηναῖοι τὸ πείραμα εἶναι πρόχειρο. Πιάνετε ἕναν Ἀγχιαλίτη πρόσφυγα καὶ τὸν ρωτᾶτε: «Πηγαίνεις στὸ σπίτι σου;» Θὰ σᾶς ἀπαντήσῃ «Δὲ σᾶς ἐννοῶ, Κύριε». — «Μεταβαίνεις εἰς τὴν οἰκίαν σου;» «Ἀ μάλιστα, τώρα σᾶς ἐννοῶ. *Πηγαίνω* δὲν ξέρω τί θὰ πῇ. Ἐμεῖς λέμε *παγαίνω*· μήπως ἄρά γε εἶναι τὸ ἴδιο;» Μυστήριο πολὺ μεγάλο, πῶς κατορθώνουν ἄνθρωποι ἔξυπνοι νὰ βρί-

---

ένα γιατρὸ γιὰ τὴν Κατινούλα. Παρακαλεσε λοιπὸν τὸ φίλο του τὸ Χαρικούρτη νὰ περάσῃ σπίτι του μιὰ στιγμή, νὰ ρίξῃ μιὰ ματιὰ καὶ νὰ τοῦ δώσῃ ὁδηγίες, νὰ τοῦ πῇ τένομα καὶ τὴ διέφτυση κανενὸς ἱκανοῦ συναδέρφου του, ἀφοῦ δὲν ταίριαζε πιὰ νὰ φωνάξῃ τὸν Ἀρτὸ κι ὁ Κλυζιοὺς ἔλειπε τέτοια ἐποχὴ στὸ ξοχικό του. Ἤρθε μιὰ παρασκεβὴ ὁ Χαρικούρτης, εἴκοσι δυὸ τοῦ Σταυροῦ. Πιάσανε τὶς κουβέντες στὸ ἐργαστήρι του. Ξέγνοιαστα μιλοῦσε ὁ Ἀντρέας. Μὲ τοὺς γιατροὺς — γιατρὸς κι ὁ Χαρικούρτης — πρέπει πάντα κάτι νὰ βρῇς νὰ τοὺς ξηγήσῃς, ρωτοῦνε ἢ δὲ ρωτοῦνε. Ἄξαφνα θυμήθηκε ὁ Ἀντρέας κάποιο περιστατικὸ ποὺ τὸ εἶχε σὰν ξεχασμένο, ἂν κι ἀκολούθησε τὶς τρεῖς τοῦ Τρυγητῆ, δηλαδὴ ἐδῶ κ' ἑνάμισι μήνα κοντά, ὄχι ποὺ δὲ λυπήθηκε τότες, λυπήθηκε πολύ, μὰ δὲν τὄβλεπε γιὰ σπουδαῖο, δὲν τὄβλεπε τουλάχιστο γιὰ πικίντυνο. Τὶς τρεῖς τοῦ Τρυγητῆ, μέρα πέμτη, φέρανε στὸ Χαμονοκόρφι τὸν κ. Μαλαμέ, γιατὶ ἔλεγε ἡ Κατινούλα πὼς θὰ τῆς βγῆκε πάλε κανένα χταπόδι καὶ τῆς πονοῦσε ἀπαραλλαχτα ἡ φούσκα ὅπως τῆς πόνεσε καὶ τὸ χειμώνα στὸ Παρίσι, ὅταν τῆς τὸ ψαλίδισε μὲ τὸ ἐργαλεῖο του ὁ κ. Ἀρτός. Νόμισε ὁ Ἀντρέας πὼς τὸ ἴδιο θὰ τῆς τὸ ψαλιδίσῃ ἀμέσως ὁ κ. Μαλαμές. Ἔψαξε ὁ συνείδητος ὁ ἄθρωπος, χταπόδι δὲν ἀντάμωσε οὔτε ἴχνος. Θέλησε ὅμως νὰ ξετάσῃ μὲ τὰ σωστά του τὴν ἀρρωστημένη τὴν οὐρήθρα καὶ εἶδε κάτι ποὺ βέβαιο πὼς δὲν τὸ πρόσμενε· τὸ κάτω διάφραγμα, τὰ κατιανὰ πλάγια τῆς οὐρήθρας δείχνανε πρὸς τὸ ζωστόμι της ἕνα πέρασμα ὡς τὸν κόλπο, μιὰν ἀρκετούτσικη τρύπα· γιὰ τοῦτο δὲν μποροῦσε νὰ κρατήσῃ τὸ νερό. Σ' ἀφτὸ πρόσεξε ὁ Ἀντρέας, ἐπειδὴ ἀμέσως κατάλαβε γιὰ ποιοὺς λόγους φυσιολογικοὺς ἔπασκε ἀπὸ ἀκράτεια. Λησμόνησε ὅμως ὁ καημένος ὁ καθηγητὴς τοὺς στίχους τοῦ μεγάλου του ποιητῆ, ποὺ ἡ τρυφερόχορδη καρδιά του ἔτρεμε σὰν τὴ λύρα κι ἀντηχοῦσε προφητικὰ ὡς καὶ τὰ μελλούμενα τῆς ἀθρωπότητας τὰ παθια, ὅταν ἔλεγε στὸ *Φιλοχτήτη*·

χρὴ δ' ἐκτὸς ὄντα πημάτων τὰ δεῖν' ὁρᾷν.
χὥταν τις εὖ ζῇ, τηνικαῦτα τὸν βίον
σκοπεῖν μάλιστα, μὴ διαφθαρεὶς λαθῇ.

Τίποτα! Ἥσυχος ὁ Ἀντρέας. Μὰ μήπως τάχα κ' οἱ γιατροί, μήπως ὁ Ἀρτός, μήπως ὁ Γκαρνιέρης δώσανε ποτέ τους σημασία στὴ φούσκα; Πάντα ἡ κουβέντα τους γιὰ τὸ νεφρί. Ὁ Γκαρνιέρης μάλιστα συβούλεψε καὶ φουσκοτόμημα, ζαιτίας τοῦ νεφριοῦ, νὰ γειάνῃ πιὸ σίγουρα, νάναπαφτῇ σύγκαιρα κ' ἡ φούσκα ποὺ ἔτσι πιὰ δὲ θὰ λειτουργοῦσε. Νά ποὺ ἔγινε τὸ χειρούργημα μοναχό του, γιὰ τὸ καλὸ καὶ τοῦ νεφριοῦ καὶ τῆς φούσκας. Μοναχό του. Δηλαδή, ἐκεῖ σκούνταφτε λιγάκι ὁ Ἀντρέας. Τὸ συλλογιστήκανε τότες μὲ τὸν κ. Μαλαμέ. Ἴσως νἄφταιγε κανένα γιατρικό, κανένα ὀξὴ ποὺ νὰ τὴν ἔκαψε τότες μὲ τὰπανωτὰ πλυσίματα καὶ τὶς διάφορες σταλαξιές. Ἴσως νἄφταιγε κ' ἡ σόντα. Ἴσως πάλε νἄγινε καὶ φυσικά. Ὅπως κι ἂν εἶναι, τί παραγυρέβουμε; Γλύτωσε τὸ νεφρί, γλύτωσε τὸ κορίτσι. Τὸ σημαντικό, τὸ σπουδαῖο, τὸ σωτήριο, ἀφτὸ εἴτανε. Καὶ φτάνει μας. Μπορεῖς κι ἀνασαίνεις. Ἀνασαίνεις μὲ κάποιο καημὸ στὴν ψυχή, ἀφοῦ βλέπεις τὸν ἄθρωπο σακατεμένο, ἀκόμη κι ἂν εἶναι ζωντανός, ἀκόμη κι ἂν τοῦ ἀσφάλισε τὸ σακάτεμα τὴν ὑγεία. Τί θὰ πῇ ὅμως; Ἕνα ἐφτύχημα μεγάλο, καποτες τὸ πλερώνεις καὶ μ' ἕνα δυστύχημα.

Ὁ Ἀντρέας, ποὺ λησμονοῦσε τρεῖς στίχους τοῦ *Φιλοχτήτη*, πιθανὸ νὰ θυμότανε ἀνήθελά του τὴ Νέμεση τὴν ἀρχαία, ποὺ ταχτικὰ ὅλα τὰ μοιραζει. Πιθανό, πιθανὸ νὰ τὸν παρασερνε κ' ἡ θεία ἐκείνη πλάνη ποὺ παράσερνε τὸν ἴδιο τὸν ποιητὴ στὸ *Φιλοχτήτη* τὸν ἴδιο, γιατὶ ὅσο βαριά, ὅσὸ δεινὰ πληγωμένος κι ἂν εἴτανε, ὅσο ἀγιατρεφτος, θέλησε ὁ

σκουν, ὅτι ἕνα ἔθνος ποὺ μιλεῖ μιὰ γλῶσσα, γιὰ ν'ἀποκτήσῃ γλωσσικὸ δεσμό, χρειάζεται μιὰ ἄλλη γλῶσσα, ποὺ δὲν τὴ μιλεῖ.

Λοιπόν, σύμφωνα μὲ αὐτὴν τὴν ἀρχή, τὰ ξενόφωνα Ἑλληνόπαιδα τῆς Μακεδονίας τὴν καθαρεύουσα πρέπει νὰ σπουδάσουν στὸ σχολεῖο, ποὺ δὲν τὴ μιλεῖ ὁ δάσκαλος, γιὰ νὰ μάθουν νὰ μὴν τὴ μιλοῦν, κ' ἔτσι θ' ἀποκτήσουν τὴ συνείδηση τῆς ἐθνότητός τους, γιατί, ἂν μεταχειριστοῦν ὡς ὄργανο τῆς διδασκαλίας τὴ δημοτική, τότε θὰ μάθουν τὴ γλῶσσα ποὺ μιλοῦν καὶ οἱ ἑλληνόφωνοι ἀδελφοί τους, δηλαδὴ τὴ γλῶσσα ποὺ μιλοῦν, μὲ κάτι λέξες ἐδῶ κ' ἐκεῖ διαφορετικές, ὅλοι οἱ Ἕλλην ς, καὶ ἐπομένως τότε ἡ γλωσσικὴ ἑνότητα τοῦ Ἑλληνισμοῦ δὲ θὰ κατορθωθῇ.

Αὐτὴ εἶναι ἡ λογική ποὺ κυριαρχεῖ σήμερα, αὐτὴ ἔχει τὰ σκῆπτρα, καί, ἂν τολμήσετε νὰ τὴ χτυπήσετε, τὸ λιγώτερο ποὺ ἔχετε νὰ παθετε εἶναι νὰ σᾶς πάρῃ κατὰ μέρος ἕνας φίλος σας, εἰλικρινής βέβαια καὶ ἔντιμος ἄνθρωπος, καὶ νὰ σᾶς συβουλέψῃ, καὶ γιὰ τὸ καλὸ τὸ δικό σας καὶ γιὰ τὸ καλὸ τοῦ Ἔθνους, νὰ καθήσετε φρόνιμα.

Ὑπάρχει ὅμως καὶ μιὰ ἄλλη λογική, πιὸ ἁπλῆ καὶ πιὸ κρουσταλλένια, ποὺ λέει ὅτι, ἂν τὴν καθαρεύουσα δὲν τὴ μαθαίνει νὰ τὴ μιλῇ τὸ παιδὶ ἐκεῖνο ποὺ οἱ γονεῖς του μιλοῦν μιὰ γλῶσσα ἀνακατωμένη καὶ μὲ καθαρεύουσα, πολὺ λιγώτερο θὰ τὴ μάθῃ τὸ παιδὶ ποὺ στὸ σπίτι του μιλεῖ βουλγάρικα, τούρκικα ἢ βλάχικα. Καὶ τῆς ἁπλῆς αὐτῆς λογικῆς τὸ συμπέρασμα, ἁπλὸ κι αὐτό, ἀλλὰ καὶ θλιβερὸ στὴν ἁπλότητά του, εἶναι ὅτι τὸ ἑλληνικὸ ἔθνος, στὸν ἀγῶνα τῆς ὑπεροχῆς ἐνκντίον τῶν ἀντιπάλων του, ἔχει ἕνα ἀνυπολόγιστο μειονέκτημα, τὴν ψεύτικη γλῶσσα τοῦ σχολείου, καὶ ὅτι χρειάζεται ὅλη ἡ θαυμαστή του ἑνωτικὴ δύναμη γιὰ νὰ στέκεται ἀκόμη μπροστά τους ὁλόρθο καὶ μὲ ὅλη του τὴν ἐπιβολή, χωρὶς ὅμως καὶ ν' ἀποδείχνῃ αὐτό, ὅτι δὲ θὰ εἴτανε ἀσυγκρίτως εὐκολώτερος ὁ ἀγῶνας αὐτός, ἂν εἶχε τὰ πόδια του ἐλεύθερα ἀπ' τὰ πέδικλα τοῦ προγονισμοῦ.

ΕΛΙΣΑΙΟΣ ΓΙΑΝΙΔΗΣ

ΝΕΑ ΒΙΒΛΙΑ

ΤΟΥ ΙΔΑ : «Μαρτύρων καὶ Ἡρώων αἷμα.» Δρ. 2.

ΤΗΣ κ. ΕΙΡΗΝΗΣ ΔΕΝΤΡΙΝΟΥ : «Ἀπὸ τὸν κόσμο τοῦ σαλονιοῦ καὶ οἱ δυὸ θάνατοι» Δρ. 3·

Πουλιοῦνται στὰ γραφεῖα τοῦ «Νουμᾶ».

ΤΕΛΑΟΣ ΑΓΡΑΣ

Τὰ νιάτα σου ἀρματώθηκες καὶ ζώστηκες τὸ θάρρος...
Ἀστροπελέκι μέσα σου ὁ πόθος σου ὁ κρυφὸς
Κι ἃ σ' ἔγυρε, παλλήκαρε, στὸ πανηγύρι ὁ Χάρος,
Τώρα ἡ ζωή σου εἶν' ὄνειρο. Μὰ ὁ θάνατός σου φῶς.

Γύρω σου χασκογέλασαν μολέματα καὶ σκύλοι,
Χίλια μαχαίρια σῶμπηξαν, ὦ γίγαντά μου, οἱ νάνοι...
Κ' ἡ μνήμη σου μᾶς γέννηκε τριαντάφυλλο τοῦ Ἀπρίλη
Καὶ τῆς πνοῆς σου ὁ στεναγμὸς μᾶς γέννηκε λιβάνι ..

Στὸν τόπο ποὺ μαρτύρησες δὲ σ' ἔκλαψε δικός·
Μὰ ἡ γῆ ἡ Μακεδονίτικη σὲ δέχτηκε σὰ μάννα,
Κι ἃ δὲ σηκώθη σίφουνας γιὰ τοὺς ὀχτροὺς κακὸς
Κάποιο ἀγεράκι φύσηξεν ὀπὸ τὴν Ἀλαμάνα.

(«Ἀκρόπολη» 15 τοῦ Θεριστῆ σελ. 1).

ΡΗΓΑΣ ΓΚΟΛΦΗΣ

ΧΟΥΧΟΥΛΟ ΓΙΩΡΓΑΣ ΚΑΙ ΧΟΥΧΟΥΒΑ Ι Α

Στὸν Ἀλ. Πάλλη

Τί κακότυχος ὁ ἄραχνος ὁ Γιῶργος...! Τί τοὔγραφαν οἱ μοῖρες του...! Ἀπὸ τὴν κοιλιὰ τῆς μάννας του ὀρφάνεψε...! Οἱ μοῖρες του τὸν κακόκριναν: —Ἥλιου πρόσωπο καὶ ξάστερη μέρα δὲ θὰ ἰδῇ! Τὸ ψωμὶ καὶ τὸ νερό, γαλαξίδι θὰ γένουνται στὰ σωτικά του...!

Τί ἀρίζικος ! Σὰ νὰ στέρεψε τὴ θάλασσα μὲ τὰ ποτάμια, νὰ γκρέμησε τὰ βουνά, νἄκαμε κάψαλα τοὺς λόγκους, διαλύθηκαν τὰ λόγια τους, κι ἔστρεξαν ἕνα ἕνα ...!

Γεννήθη μέσα σὲ τρεῖς ἀδερφές· στὴν ὀρφάνεια, στὴ λύπη, καὶ στὴ φτώχεια.

Ἡ Λουλούδω, ποῦ χάρεψε στὸ πρῶτο ξάμηνο, δόξασε τὴν Παναγιὰ ποὺ τῆς ἔδωκε ἀποκούμπι κ τὶ τῆς λιγόστεψε τὶς λύπες μὲ τὴ χαρὰ ποὔστειλε στὸ φτωχικό της. Τὸ βάφτησε καὶ τοὔδωκε τὄνομα τοῦ καλοῦ της. Πολλὲς φορές, κοντὰ τὸ δειλινό, ἔβγαινε μὲ τὸ παιδί της στὴν ἀγκαλιά, ἐκεῖ στὴ ράχη τοῦ χωριοῦ, κάθονταν σένα ριζιμιὸ λιθάρι, ἔβλεπε κατὰ τὸ βασίλεμμα τοῦ ἥλιου καὶ μοιρολογοῦσε :

— Γιῶργο μου, γένε σύννεφο, ἕνα κομμάτ' ἀντάρα,
καὶ ἔλα μὲ τὸν ἄνεμο κι ἔλα μὲ τὸν ἀγέρα
γιὰ νἀΐδης τὸ ἴτεράκι σου, πῶς χλίβεται, πῶς κλαίει,
μὲ τὸ παιδί σου στὴ μποδιὰ πόχει τὰ δέματά σου ...

. . . . . .

Κάθε μέρα γονάτιζε στὸ κονοστάσι, καὶ κάθε γιορτὴ ἔπεφτε στάγια καὶ παρακαλοῦσε τὴν Παναγιά, τοὺς Ἅγιους, νὰ τῆς χαρίσουν τὸ παιδί, νὰ τοῦ δίνουν ζωὴ καὶ φώτιση. Ξενοὔφαινε καὶ ξενόγνεθε γιὰ νὰ δίνῃ στὸ παιδί της ψωμί. Δὲν ξαναπαντρέφτη γιὰ νὰ μὴν τὸ ρίξῃ σὲ χέρια μητριοῦ.

Ὁ Γιῶργος, ἄρχισε νὰ προπατῇ καὶ νὰ μιλάῃ. Ἡ Λουλούδω, ἔννοιωθε χαρὰ γι' αὐτό, μὰ καὶ λύπη ἀντάμα, γιατὶ δὲ ζοῦσε ὁ καλός της νὰ τὸ χαρῇ, νὰ τὸ καμαρώσῃ ....

Ὁ Γιῶργος ἄρχισε νὰ νοιώθῃ καὶ νὰ ρωτάῃ τὴ μάννα του γιὰ πολλά. Γιατὶ φορεῖ μαῦρο μαντύλι, γιατὶ πηγαίνει στὰ μνήματα καὶ κλαίει, γιατὶ δὲν πᾶν κι αὐτοὶ σὲ γάμους, σὲ χορούς, γιατὶ κλειόνται μέσα μὲ τὰ λυχνάρια, κι ἄλλα πολλά. Καὶ ἡ μάννα ἀπαντοῦσε στὸ παιδὶ μὲ χίλια δυὸ ψέμματα. Ἄκουε τἄλλα παιδιὰ νὰ φωνάζουν: πατέρα, καὶ ζήλεβε. Ἤθελε κι αὐτὸς νὰ φωνάξῃ, μὰ δὲν ἔβλεπε τέτοιονε στὸ φτωχικό τους.

Μιὰ μέρα, ποῦ στὸ Γιάννο καὶ στὸ Λαμπρο, τοὺς φίλους του, ἐκεῖ πῶπαιζαν στὴν αὐλὴ τοὺς σπιτάκια καὶ τοὺς φούρνους, ὁ πατέρας τους τὰ σίμωσε, κι ἀφοῦ τοὺς χαΐδεψε, τοὺς ἔδωκε κάτι φαγουλάτα, ἐκεῖνος ζήλεψε, ἄρπηκε τὰ μικρὰ λιθαράκια, κι ἔτρεξε στὴ μάννα του, ποὺ ὕφαινε στὸν ἀργαλιό, καὶ τὴ ρώτησε μένα παράπονο :

— Μάννα, δὲν ἔχω γὼ πατέρα σὰν τὸ Γιάννο καὶ τὸ Λάμπρο τῆς θειὰ Μήτραινας ;

Ἐκείνη, παράτηκε τὴ σκίττα καὶ τὸ χτένι τἀργαλιοῦ καὶ παίρνει τὸ παιδί της στὴν ἀγκαλιά, τὸ σφίγγει, τὸ φιλεῖ, τὸ βρέχει μὲ δάκρυα, καὶ μὲ κομπιασμένη μιλιά, τοῦ εἶπε :

— Ἔχεις, παιδάκι μου, μὰ δὲν εἶναι δῶ, κάπου πάει ! . . .

— Ποῦ, μάννα ;

— Στὴ χώρα, παιδάκι μου.

— Τί νὰ κάμῃ ;

— Νὰ σοῦ φέρῃ ζαχαράτα κι ἄλλα πράματα...

— Πότε θἄρθῃ ;

— Τὴ Λαμπρή, παιδάκι μου.

— Μὲ τὰ πόδια, μάννα;

— Ὄχι..., μένα ἄλογο κόκκινο.

— Θἀργήσῃ .. ;

— Ὄχι, ἔρχεται στὴ στράτα.

— Θὰ πᾶμε νὰ τὸν καρτερέσουμε, μάννα ;

— Ναί. παιδάκι μου ..

— Θ χουμε κ' ἐμεῖς κόκκινα αὐγὰ κι' ἀρνὶ τὴ Λαμπρή ;

— Ναί, παιδάκι μου, ναί ..

Σοφοκλὴς νὰ γιατρέψῃ τὸν ἥρωα τὸν ἔρμο, τὸ θέλησε ἢ τὸ στοχάστηκε μὲ τὴ λογική τῆς καρδιᾶς ποὺ νοιώθεις στὴν ποίησή του, ποὺ νοιώθεις καὶ στὰ σπλάχνα τὰ ἑλληνικά, ἐπειδὴ συχνὰ ὁ Ἕλληνας μοιάζει σὰ νὰ γυρέβῃ τρόπο νὰ μποῦνε τὰ πράματα σὲ τάξη, νὰ μὴ γίνῃ τὸ κακό, τὸ ἄδικο τὸ κακό, νὰ βρεθῇ κανένα μέσο τοῦ καλοῦ. Ποιὸς ξέρει ἂν ἀπὸ ντέτοια ὁρμὴ δὲ βαστᾷ κι ὁ θεὸς τῆς μηχανῆς, «ὥσπερ ἀπὸ μηχανῆς θεός»; Ποιὸς ξέρει ἂν κι ὁ Ἀντρέας, ποὺ ζοῦσε βουτηγμένος στὸν ἰδεόκοσμο τὸν κλασσικό, δὲν ἔβαλε τότε τίποτις παρόμοιο μὲ τὸ νοῦ του, δὲν ἔλπισε καμιὰ μηχανή, δὲν ἔλεγε μὲ τὸ περίεργο θάρρος ποὺ μέσα της κρύφτει κάποια τύφλα μας ἀγαθή, πῶς θὰ σικῇ καὶ τοῦτο, ἅμα βοηθήσῃ κι ὁ καιρός ;

Ὁ φίλος του ὅμως ὁ Χαρικούρτης τοῦ ξήγησε πολὺ πιὸ θετικά, ὅταν τἄμαθε, πῶς δὲ συφέρνει νἀφήσῃ τὴν ἄρρωστη κατὰ πῶς εἶναι, πῶς τὰ μικρόβια τὰ διαβολεμένα, φτάνει πέρασμα νἀνταμώσουνε καὶ περνοῦνε ἀμέσως, πῶς ἔφκολα μπορεῖ ἕνας χειροῦργος νὰ συρράψῃ διάφραγμα ξεσκισμένο, καὶ νὰ φροντίσῃ δίχως πολλὰ χασομέρια. Ὁ Ἀντρέας τἄκουσε καὶ δυσαρεστήθηκε νομίζω περισσότερο παρὰ ποὺ ἀνησύχησε. Νά, λέει, καὶ τὰ Παρίσια ! Μόλις πάτησες καὶ σοῦ ἔρχουνται τὰ κακὰ μαντάτα. Τί δὲν πάνε καὶ σοφίζουνται οἱ γιατροί, νὰ σοῦ χαλάσουνε τὸ κέφι καὶ νὰ σοῦ κόψουνε τὸν ἀέρα ; Θὰ τοῦ τὴ βασανίσουνε πάλε τὴν καημένη του τὴν Κατινούλα, γιὰ νὰ καταλάβουνε τί ἔχει, ἐνῶ ἔχει ποὺ λίγο λίγο καλητερέβει. Τἄλλα, τὰ μικρά της τὰ ντέρτια, δὲν μπαίνουνε σὲ λογαριασμό. Κούραση ταξιδιοῦ καὶ κλιμάτου ἀλλαγή. Δὲν ἴδρωνε τἀφτί του. Ὡςτόσο, κι ἀπὸ τὴν ἀβριανὴ ἀκόμη, ἔγραψε τοῦ Χαρικούρτη, κάτι νὰ ρωτήσῃ, ἔγραψε τὴν ἴδια μέρα, εἴκοσι τρεῖς τοῦ Σταβροῦ, καὶ τοῦ κ. Ῥομπέρτη, ποὺ τοῦ τὸν εἶχε ὁ φίλος του συστημένο. Μὰ στὸ Παρίσι, ὅπου εἶναι τρακόσες χιλιάδες γιατροί, δύσκολο νὰ βάλῃς ἕνα γιατρὸ στὸ χέρι. Δὲν μπορεῖς νὰ πάρῃς τὸν τυχάμενο· πλεροφοριέσαι· καὶ τότες ἴσια ἴσια σοῦ ξεγλιστρᾷ, σὰ νὰ τὸ κάνῃ πίτηδες, ὁ ἕνας ποὺ θέλεις. Ἀπὸ τὶς εἴκοσι τρεῖς ὡς τὶς εἴκοσι ἑφτά, οὔτε λεξούλα ὁ κ. Ῥομπέρτης. Ξαναγράφει τὶς εἴκοσι ἑφτά, ποὺ πολὺ παράξενα πόνεσε τἄντερο τῆς Κατινούλας καὶ φοβήθηκε ὁ Ἀντρέας μήπως φούσκωσε ἄξαφνα τὸ νεφρί, ὅπως ἔτυχε τάχα τὸν περασμένο χειμώνα μιὰ φορά, καὶ ζουλνοῦσε τὰ ὄργανα τὰ παραπλήσια. Δὲν ἀπάντησε ὁ κ. Ῥομπέρτης. Βγάζει τελέγραφο τὶς εἴκοσι ὀχτώ. Οὔτε φωνὴ οὔτε ἀκρόασῃ. Στέλνει τὸ δοῦλο του. Τί ἔτρεχε ; Ὁ Ῥομπέρτης ἔλειπε κάπου στὶς ἐπαρχίες καὶ κανεὶς δὲν ἄνοιξε τὰ γράμματα τοῦ Ἀντρέα. Τέλος τοῦ ἀποκρίθηκε πῶς θὰ γυρίσῃ μόνο στὶς πέντε τοῦ Ἅῃ Δημήτρη. Μὰ ὁ πόνος ἐκεῖνος ξανάρχισε· τὶς εἴκοσι ἐννιά, πόνεσε καμτοσο καὶ ἡ φούσκα, τὴν ἔννοιωθε μέσα της σὰ στουμπωμένη· τὶς τριαντα, πάλε ὁ ἴδιος πόνος καὶ 38· τὴν πρώτη τοῦ Ἅῃ Δημήτρη, καλὰ καλά· τὴ δέρτερη ὅμως, ζάλη ἅμα ἔσκυφτε κι ἀποσταμένη ὅλη της, ἀπὸ τὴν κορφὴ στὰ νύχια. Θυμήθηκε τότες ὁ Ἀντρέας πῶς γνώριζε σ' ἕνα νοσοκομεῖο, μακριὰ μακριά, ἕναν ἐσωτερικὸ προχωρημένο καὶ ποὺ τοῦ εἶχε μεγάλη μπιστοσύνη. Ἀφοῦ τὴν πλάγιασε, τὴ νύχτα, γιὰ νὰ μὴν καταλαβῇ καὶ πῇ πῶς σκοτώνεται ὁ Κύριος, πῆγε γλήγορα γλήγορα ὁ Ἀντρέας νὰ μαθῇ τουλαχιστο τὴ διέφτυση τοῦ ἐσωτερικοῦ. Ἴσως καὶ νὰ τοῦ συντύχῃ· ἀνέβηκε, κατέβηκε σκαλες ἄνοιξε σφάλοιξε πόρτες· γύρισε, ξεγύρισε διαδρόμους. Ἀξιώθηκε πιὰ νὰ βρῇ σὲ μιὰ κάμαρα παράμερη καὶ σκοτεινὴ ἕναν ἄλλο ἐσωτερικό, ποὺ εἴδηση δὲν εἶχε γιὰ τὸ φίλο του, ἐπειδὴ ἔλειπε κι ἀφτὸς ἐδῶ καὶ δυὸ μῆνες ! Τί νὰ γίνῃ ; Πομονή. Κουβαλήθηκε σπίτι, καὶ ἡσύχασε, ἡ Κατινούλα κοιμότανε βαθιά· μπορεῖ καὶ νὰ συφέρνῃ νὰ μὴν ἔ-

Κι ἔτσι ἡ μάννα, ἔκανε τὰ δυνατὰ νὰ μὴ νοιώθῃ τὸ παιδί της τὴν ὀρφάνεια καὶ μαρκίνεται. Τὸ καλόντενε, τὸ καλοπόδενε, τὸ λουζε, τὸ χτένιζε, καὶ τἀγόραζε ἀπὸ τοὺς πραγματεφτάδες ὅ,τι ζηλέβουν τὰ μικρὰ παιδιά. Τὄχε σὰν καὶ τἄλλα ποὔχαν τοὺς γονέους τους. Ἔκοβε ἀπὸ τὴ μπουκιά της κι' ἔδινε τοῦ παιδιοῦ της, ποὔταν τὸ ψυχοπόνιο της, τἀποκούμπι της, ἡ παντυχιά της, ποὔταν γιὰ κείνη ζωὴ καὶ θάνατος, ποὔταν ἡ λαχτάρα της, ποὺ ὅταν τὸ κρατοῦσε στὴν ἀγκαλιά της, τῆς φαίνονταν πῶς κρατοῦσε τὸν κόσμον ὅλο.

Ἔτσι ὁ Γιῶργος δὲν ἔννοιωσε τὴν πίκρα τῆς ὀρφάνειας, γιατὶ τὸ παιδὶ ἀπὸ τὸν πατέρα δὲν ὀρφανέβει.

★

Ὅταν γίνηκε δεκαπέντε χρονῶν, ρογιάστηκε μὲ τὸ ζάμηνο στὴ στάνη ἑνοῦ τσιέλιγγα τοῦ χωριοῦ του. Κι ἔτσι βοηθοῦσε τὴ μάννα του, ποὺ τὰ βάσανα καὶ τὰ φαρμάκια τὴν ἔγειραν καὶ τὴν ἄσπρισαν παράκαιρα. Ἡ μάννα καμάρωνε καὶ χαίρονταν τὸ παιδί της. Τῆς φαίνονταν πῶς ἔβλεπε κι ἄκουε τὸν καλό της, γιατ' ἦταν ἀπαρέλλαχτο, γιατ' εἶχε παρμένα ὅλα τὰ δέμματα καὶ τὰ φυσικὰ τοῦ πατέρα του.

Σὰν προκομένο, φρόνιμο κι ἄξιο παιδὶ ποὔταν ὁ Γιῶργος, δὲν ἄργησε νὰ κάμῃ προκοπή. Προπατοῦσε στὸ εἴκοσι ἕνα κι εἶχε ἑκατὸ γίδια. Μ' αὐτὰ γυρνοῦσε μέρα καὶ νύχτα στὰ βουνά. Κόπιαζε πολὺ γιατὶ δὲν εἶχε τσιοπάνη, δέφτερο χέρι. Δὲ χόρταινε τὸν ὕπνο. Πάντα κλεφτὰ, κλεφτὰ τὸν ἔπαιρνε. Χάμου δὲν καθόταν. Στὸ χωριὸ ἀρριὰ καὶ ποῦ πήγαινε γιὰ λίγο.

★

Ἦταν Μάης μῆνας. Μιὰ μέρα, πρὶν νὰ σκάσῃ ὁ ἥλιος, ὁ Γιῶργος σκάρισε τὰ γίδια καὶ τἄγειρε πέρα σὲ μιὰ πλεύρα καὶ τρώγαν ροϊδάμια ἀπὸ τὰ λογιῶν λογιῶν κλαριά. Ὀλόρθος κι ἀκουμπισμένος στὸ ραβδί του, ἀγνάντεβε τριγύρω μὴν πέσῃ κανένα ζοῦδι ἢ κανένας κλέφτης στὰ γίδια του. Ὅπως ἦταν ἄρχισε νὰ γλαριαζῇ στὸ ραβδί του.

— Ἄχ! Θέ μου...!(εἶπε μέσα του,στὰ ψέματα)

— Νὰ πλάγιαζα ἔτσι πῶς εἶμαι τρία χρόνια!..

Ὁ Θεὸς ποὔταν πολὺ χαμηλὰ, ὡς μιὰ τριχιὰ ἀπὸ τὴ γῆ, τὸν ἄκουσε τόν λυπήθηκε καὶ τοὔκανε τὸ θέλημα τῆς στιγμῆς. Ὁ Γιῶργος, χωρὶς νὰ τἀπιφανῆ, καταλάγιασε καὶ ποκοιμήθη τρία χρόνια ἀπάνου στὸ ραβδί του. Ἔρημα τὰ γίδια, πῆραν τὰ βουνὰ κι' ἔβοσκαν μοναχά τους. Εἶχαν γιὰ συντροφιὰ τὰ δυὸ κακὰ σκυλιά, τὸ Ζέππο καὶ τὴν Ἀράπω.

Πέρασαν τρία χρόνια, κι ὁ Γιῶργος ξύπνησε. Βλέπει γύρω του τὸν τόπο ἀλλοιώτικο. Δὲν ἔβλεπε τὰ γίδια του οὔτε ἄκουε τὰ τροκάνια. Κράζει σφυρίζει, τίποτα. Ἀναβαίνει στὸ καταράχι ἀγναντέβει πέρα δῶθε, τίποτα...! Ροβολάει βουνά,περνάει διάσελα, πλέβρες καὶ λαγγάδικ, τίποτα!... Βελάσματα δὲν κούγονταν, τροκάνια δὲ βροντοῦσαν, οὔτε σκυλιὰ γαυγίζαν. Ραΐζεται ἡ καρδιά του καὶ κάθεται καὶ κλαίει. Σώνει τα δάκρυα καὶ τὰ χουλιτιά,καὶ παίρνει τὰ βουνὰ ψάχνοντας καὶ ρωτῶντας. Ἀπάνου σὲ μιὰ ράχη συναπαντᾶ ἕνα γερόλυκα καὶ τὸν ρωτάει: (Ἦταν ὁ καιρὸς ποῦ κρέναν καὶ τὰ ζωντανά.)

— Γιάσου χαράσου γερόλυκα.

— Καλῶς τον τὸ λεβέντη.

— Ποῦθ' ἔρχεσαι γερόλυκα;

— Ἀπὸ κυνήγι ἔρχουμαι καὶ πάω στὴ φωλιά μου.

— Μὴ πάντησες στὴ στράτα σου, μὴν εἶδες πουθενά σου, ἕνα κοπάδι γίδια;

— Βλέπεις κεῖν' τὰ δυὸ βουνά, τόνα κοντὰ μὲ τἄλλο; πῶχουν ἀντάρα στὴν κορφὴ καὶ καταχνιὰ στὴ ρίζα; ἀνάμεσα στὸ διάσελο κλαρίζεται 'να κοπάδι. Πῆγα καὶ γὼ νὰ πάρω νὰ κατσίκι καὶ μὲ σμίστηκαν τὰ δυὸ σκυλιὰ καὶ μ' ἔβαλαν στὸ πόδι....

Γιομάτος χαρὰ ὁ Γιῶργος φτάνει στὰ δυὸ βουνὰ ἀνάμεσα στὸ διάσελο. Βλέπει τὰ γίδια του κι' ἀρχίζει νὰ τὰ κράζῃ,νὰ τὰ σαλαγάῃ Μὰ τὸν σμίζουνται τὰ δυὸ σκυλιά,καὶ σὰ σαΐττες, σὰν καπλάνια, ρίχνουνται νὰ τὸν σκίσουν. Τὰ κράζει τοὺς σφυρίζει φιλικά..μὰ κεῖνα ἀγριώνουν περσότερο. Ἀνεβαίνε σένα ἔλατο, μὰ τὸν ἔκοψαν μὲ τὰ σιδερένια δόντια τους. Πηδάει σἄλλον καὶ κεῖνον, σἄλλον καὶ κεῖνον Δὲν τὸν γνωρίζαν γιατὶ τὴν παλληκαριὰ ἀπὸ τὶς λύπες καὶ τὶς σκασίλες εἶχε γίνει ἀλλοιώτικος. Φωνάζει τόνομά τους..τίποτα..δὲν τὸν γνώριζαν. Ραΐζεται τότε ἡ καρδιά του καὶ γίνεται δυὸ κομμάτια. Τὰ δάκρυα του ἔτρεχαν, ἔτρεχαν, καὶ γούρνιαζαν στοῦ ἔλατου τὴ ρίζα Ἡ χούνη βούϊζε ἀπὸ τὰ χουλιτιά του. Τίποτα πλειὰ δὲν πάντεχε. Ὅλα τοὔκλειναν τὴν ἀγκαλιά, ὅλα τὸν ἀρνιῶνταν. Μέσα στὴν ἀπελπισιά του καὶ τὴ φαρμακίλα του παρακάλεσε πάλε τὸ Θεό·

— Θέμου...!κάμεμε νὰ πουλί, νὰ περπατῶ τὶς νύχτες στὰ ἄγρια καὶ ἔρημα βουνά ...!

Κι' ὁ Θεὸς ἄκουσε πάλε τὸ Γιῶργο καὶ τὸν ἔκαμε ἕνα νυχτοπούλι.

Πουλὶ ὁ Γιῶργος τότε, φλετούριξε, κι ὁλονυχτὶς πῆγε στὸ φτωχικὸ τῆς μάννας του, ἔκατσε ὄξω στὸ βορὸ καὶ μάνθρώπινη φωνὴ φώναζε:

—Ὤχ! μαννούλα μ' ὤχ!... σήκω! Ἔβγα ὄξω νὰ ἰδῇς τὸ γιό σου! Ὤχ μοννούλαμ' ὤχ! Πέθανα καὶ δὲν πέθανα,ζῶ καὶ δὲ ζῶ. Ἔγινα πουλί! Ὠχού! ὠχού! ὠχού, μαννούλα μου, ὠχού ...!

Ἡ μάννα ἀπάνου στὸν ὕπνο της ἀκούει τὴ φωνὴ τοῦ παιδιοῦ της καὶ σηκώνεται στὸ στρωσίδι.

— Ὤχ! ἡ ἔρημη! ὄνειρο ἦταν ...!Εἶναι ἡ ἔννοια μου ...!

Κάνει νὰ ξαναγύρῃ στὸ προσκέφαλο κι' ἀκούει μάτα:

— Σήκω,μάννα, σήκω! Ἔβγα ὄξω σὲ καρτερῶ..!

Μὲ ξέπλεχα τὰ μαλλιά, βγκίνει λαχταρίζοντας στὸ κατώφλι καὶ βλέπει ἀπάνου στὸν πλοκὸ ἕνα σταχτερὸ πουλὶ νὰ μιλάῃ σὰν τὸ παιδί της. Νιωθει ἡ μαύρη τὸ κακό. Παίρνει λιθάρι καὶ στηθοδέρνεται. Κλαίει, κλαίει, χουλιέται, τραβάει τὰ μαλλιά της καὶ σωριάζεται χάμου σὰ γέρικη ὀξειά.

— Γιῶργο μου, παιδί μου ...! τί σοῦγραφαν οἱ μοῖρες σου; τί κακόκαμες παιδί μου καὶ κατάντησες πουλί;

Ἀπόσωσε τὰ δάκρυα, λύθηκαν ἡ κλείδωσές της, πιάστηκε ἡ μιλιά της, ἡ ἀνάσα της! Μοναχὰ πρόφτασε κι' εἶπε σὰν ἄνθρωπος:

— Θέμου! κάμεμε πουλὶ νὰ περπατῶ μὲ τὸ παιδί μου στὲς ἐρημιές.

Ὁ Θεὸς τὴν ἄκουσε καὶ τὴν ἔκαμε. Ἀπὸ τότε μάννα καὶ γιὸς γυρνοῦν στὰ βουνά. Κοντὰ στὰ σκοτιδιάσματα βγαίνουν ἀπὸ τὶς τροῦπες, τὶς σκαμμάδες τῶν καταραχιῶν ποὺ κρύβουνται ὅλη μέρα,καὶ μὲ θρώπινα χολλιτιά,ἀπλογιέται ἡ μάννα στὸν πόνο τοῦ παιδιοῦ καὶ τὸ παιδί στῆς μάννας τὴ λαχτάρα. Ὁ Γιῶργος κοντᾶ τὸ μεσονύχτι ποῦ σκαρίζουν οἱ πιστικοὶ τὰ γίδια θυμᾶται τὴν πρώτη του ζωή,τὴν κοπή του, βγαίνει ἀπὸ τὴ φωλιά του,σφυρίζει,κραζει σαλαγάει, σφύρρρ...ὕστ' ὕστ'ὕστ', ψιέτ ψιέτ ψιέτ ἔεεεεε. σφύρρρ ...ὠχούουου..ὠχού...ὠχούουου! Ἡ Λουλούδω κατεβαίνει καὶ σὲ χωριά. Καθεται σὲ χαλάσματα σὲ κεραμμίδια, σὲ ξερόμαντρες,σὰ νὰ θυμᾶται τὸ φτωχικό της νοικοκυριό,μπαίνει στὰ μνήματα,σὰ νὰ θυμᾶται τὸν καλό της, καὶ χουλιέται· χούουου..! χούουου!... χου χου βάϊ,χου χου βάϊ· χού χού χού χού χούουου.!

Τὸ χωριὸ ποῦ ἄκουσε καὶ εἶδε αὐτὸ τὸ θάμμα ἔβγαλε τὸ παιδί, *Χουχουλό Γιωργα* καὶ τὴ μάννα.

χουμε γιατρούς. Τὶς τρεῖς, τὶς τέσσερεις, τὶς πέντε τοῦ Ἅη Δημήτρη, τίποτις ὕποφτο· σὰ νὰ στρώνναν ὅλα. Καὶ ἡ ὄρεξη πάντα λαμπρή, ἀπὸ τὸν καιρὸ ἀκόμη ποὺ φτάσανε στὸ Παρίσι, καὶ ταχτικὴ ταχτική. Ἐρχότανε μάλιστα ἡ Κατινούλα στὸ ἐργαστήρι, σκούπιζε, φρόντιζε, πάστρεβε τὰ γραφεῖα, βοήθησε κιόλας τὸν Ἀντρέα, τὶς εἰκοσιπέντε τοῦ Σταβροῦ, νὰ γεμίσῃ φρέσκο μελάνι τὰ διάφορά του τὰ καλαμάρια, ποὺ τὸ περνοῦσε γιὰ μεγάλη της τιμή· τὶς τρεῖς τοῦ Ἅη Δημήτρη, ἀπόλαψε καὶ μιὰ χαρὰ μεγάλη. Τὸ λαχταροῦσε ἡ καημένη κάτι νὰ δώσῃ τοῦ Ἀντρέα, κατι νὰ τοῦ χαρίσῃ· δὲν τολμοῦσε ὅμως. Ἄκουσε μιὰ μέρα στὴν τραπεζαρία πῶς σκόπεβε νἀγοράσῃ μιὰ ὄρθια τετράγωνη βιβλιοθήκη ἀπὸ κεῖνες ποὺ τὶς λένε στριφογυριστές, δηλαδὴ ποὺ τὶς γυρνεις πλάγι σου, βάζεις στὰ ράφια τὰ χρειαζούμενα βιβλία, νὰ σοῦ εἶναι πρόχερα, τὴ γυρίζεις καὶ παίρνεις ὅποιο σοῦ χρειάζεται στὴ στιγμή. Φαντάσου τί καμάρι γιὰ μιὰ χωριατοπούλα, ἕνας τέτοιος ἄθρωπος νὰ δεχτῇ τέτοιο δῶρο, νὰ τὄχῃ καὶ κοντά του, ἐκεῖ ποὺ γράφει! Τὸν παρακάλεσε δειλὰ καὶ θερμά. Συγκινήθηκε ὁ Ἀντρέας καὶ τὴ φίλησε στὸ μέτωπο. Πλέρωσε τὸ ἔπιπλο μὲ τὰ χρήματά της, τοῦ τὸ φέρανε κι ἀμέσως, ἀφοῦ τὰ διάλεξε ἀπὸ τὴν ψεσινή, σιάξανε μέσα μὲ τὴν Κατινούλα τἀναγκαῖα τὰ βιβλία.

Ἡ Κατινούλα κατέβαινε κάθε ἀπόγεμα νὰ τὰ χορτάσουνε τὰ μάτια της, μὰ χωρὶς νὰ δείξῃ πόσο τῆς ἄρεζε νὰ τὰ βλέπῃ, γιατὶ μπορεῖ καὶ νὰ μὴν ταίριαζε. Ὁ παράδεισός της, κρυμμένος στὴν καρδιά της, ξάνοιγε τὰ μυρωδάτα του λουλούδια, σπάνια ὅμως περέχαε στὰ ὄξω τὴ μυρουδιά του. Τὴν παρασκεβή, ἕξη, κατέβηκε ἀκόμα ἡ Κατινούλα στὸ ἐργαστήρι τὸ πρωΐ. Τὸ βράδι, τὴν ξανάπιασε ὁ πόνος, ποὺ ξαπλώθηκε μάλιστα ὡς τὴν πλάτη, βάρεσε λιγάκι καὶ τὰ σκέλια. Ἦρθε στὸ μεταξὺ κι ὁ κ. Ῥομπέρτης. Πρόθυμος ὁ ἄθρωπος, καὶ νὰ τονὲ συμπαθήσουνε, λέει· ὅτι πάτησε στὸ Παρίσι, καὶ νά τος. Ἡ Κατινούλα, ποὺ εἶταν ἔφτυμο παιδί, ποὺ γελοῦσε καὶ στὸν πόνο της ἀπάνω, διασκέδαζε μὲ κάτι κινήματα, κάτι χερονομίες τοῦ γιατροῦ, καὶ σὰν ἔφυγε, τονὲ μιμήθηκε πολὺ νόστιμα, μὲ τὴν ψιλή του τὴ φωνή, μὲ τὸν τρόπο ποὺ σήκωνε τἀκρινό του τὸ δάχτυλο, γοργὰ κι ἀπότομα καὶ κάπως χαδεφτικά, νὰ τῆς πῇ δηλαδὴ πῶς μόλις θὰ τὴν ἀγγίξῃ καὶ νὰ μὴ φοβᾶται. Τόντις γλυκὸ τὸ φέρσιμό του καὶ προφυλαχτικὸς ὁ φίλος, τόσο ποὺ ζήτησε νὰ ξανάρθῃ τὴν ἐπαβριανή, προτοῦ δηλώσῃ τὴ γνώμη του ῥητα. Παραγγειλε μόνο βιτσινύλαδο γιὰ τοὺς πόνους. Τὸ σαββατο, ἑφτά, πέρασε ὡραῖα. Τὴν κεριακή, ὀχτώ, τοιμαζότανε ἡ Κατινούλα νὰ γλεντίσῃ μὲ τὸν καινούργιο της τὸν Ἀσκληπιό, ποὺ τῆς θύμιζε καὶ καλὰ τὶς κοῦκλες τῆς Μοιρίτας, ὅταν τὶς ἔπαιρνε κι ἄξαφνα τέντωνε τὸ ξύλινό τους τὸ μπράτσο. Μὰ ὁ Ἀντρέας, τὴν κεριακή, ἀπ' ὅσα ἔμαθε, ὄρεξη νὰ γλεντίσῃ δὲν εἶχε. Ἀπὸ τὴν περασμένη τὴ φορά, σὰν τοῦ ξεδιάλισε τὰ ἱστορικὰ τῆς ἀῤῥώστιας, ἀπόρησε ὁ Ῥομπέρτης μὲ τὸ πάθημα τῆς φούσκας, μὲ τὸ διάφραγμα τὸ ξεσκισμένο·

—«Ἀφτά, μοναχὰ τους, ἔτσι, δὲ γίνουνται!»

Συβούλεψε νὰ τὴν πάνε καὶ νὰ τὴν ἀφήσουνε καμιὰ βδομάδα σὲ κανένα εἰδικὸ νοσοκομεῖο, ποὺ νὰ ξετάσουνε κατάβαθα τὰ τρεχάμενα, μὲ τὰ χρειαζούμενα τὰ σύνεργα, μὲ χίλια μέσα ποὺ σπίτι σου δὲν τἄχεις στὴ διάθεσή σου, ἠλεχτρισμούς, φωτισμούς, φουσκομετρήματα, ζυγασίματα, νεροκουβαλήματα κ' ἕνα σωρὸ τέτοια μαραφέτια. Ἔφριξε ὁ Ἀντρέας καὶ τοῦ φάνηκε προφυλαχτικὸ μὲ τὸ παραπάνω τὸ νὰ χρειάζουνται ὀχτὼ μέρες νοσοκομεῖο γιὰ μιὰ φουσκοδιάγνωση. Ταράχτηκε ὅμως ἀκόμη περισσότερο, σὰν τοῦ γύρεψε ὁ κ. Ῥομπέρτης νὰ φέρῃ κι ἄλλο γιατρό, ἐπειδὴ κάποιες ὑποψίες εἶχε πῶς τἀ-

Χουχουβάϊα. Ἀκόμα ὁ τόπος ἔβγαλε καὶ τὸ τραγούδι:

Τσοπάνος ποκοιμήθηκε
— ντουρντουρούϊ νανὰ —
Τρεῖς χρόνους στὸ ραβδί του
—γκιορδέσι γκορδεμίσι—
— γκρέου μωρὲ γκρέου —
ζώγγ νανὰ, ζώγγ νανὰ
Μὄρθε καιρὸς καὶ ξύπνησε
τὰ γίδια του γυρέβει.
Δὲν κούγονταν βελάσματα
δὲν κούγονταν τροκάνια.
Παίρνει τὴ στράτα τὸ στρατί
στρατὶ τὸ μονοπάτι.
Γερόλυκα νἀπάντησε
στέκεται τὸν ρωτάει.
—Λύκο μὴν εἶδες πρόβατα
Λύκο μὴν εἶδες γίδια;

. . . . . .

ΘΟΔΩΡΑΚΗΣ Δ. ΚΛΗΡΟΝΟΜΟΣ

ΠΡΩΤΟΜΑΓΙΑΤΙΚΟ

Ἀγάπη μου, τὸ χάραγμα νὰ ἔρθῃς σὲ προσμένω
Στὸ περιβόλι, ποὺ εἴπαμε, τὸ δεντροφυτεμένο.
Ἐγὼ θὰ πάω πιὸ μπροστὰ νὰ στρώσω τὰ γρασίδια,
Ποὺ, σὰν ἐρθῇς, θὰ κάμουμε τἀθῶα μας παιγνίδια.

Θὰ βρῶ γρασίδια νἄχουνε τ' ἀστάχυα τους πλεγμένα
Μὲ βίκους κι ἀγριόδυσμους, μὲ ἤρες κι ἀνεμῶνες,
Καὶ δίπλα τους νὰ τρέχουνε αὐλάκια θολωμένα,
Ἀπ' τὸ ἐρωτολαχάνιασμα, ποὺ κάνουν οἱ χελῶνες...

Θὰ δέσω κι ἀμπελόβεργες μὲ φούντες ἀπὸ ψάνη,
Καὶ θὰ διαλέξω χλωρακιὰ ἥμερη καὶ λογγίσια,
Νὰ πλέξω γιὰ χατῆρι σου ὁλόδροσο στεφάνι,
Ποὺ λίγη θὰ εἶναι ἡ τέχνη του, μὰ ἡ χάρη του περίσσια..

Κι ἅμα προβάλῃς καὶ σὲ ἰδῶ θὰ τρέξω νὰ στολίσω
Μ' ἀνθοὺς πρωτομαγιάτικους μαλλιὰ καὶ μέτωπό σου,
Καὶ μὲ ζεστὰ φιλήματα θὰ σοῦ ἀνατρικυλίσω
Ἐκεῖνον τὸν περήφανο γαλαχτερὸ λαιμό σου. .

Στὰ ὕστερνὰ θὰ κάτσουμε..Καὶ τότε πιὰ θ' ἀρχίσουν
Νὰ λὲν τοῦ κάμπου τὰ πουλιὰ στὴ χρυσαυγὴ τραγούδια·
Καὶ χίλια—μύρια ἀρώματα τριγύρω μας θὰ χύσουν
Ὅλα τῆς γῆς τὰ βότανα μαζὶ μὲ τὰ λουλούδια ..

Τότε θὰ γύρουν φουντωτὰ τὰ δέντρα τὰ κλαριά τους
Νὰ ρίξουν τ' ἄνθη ἀπάνου μας μαζὶ μὲ τὴ δροσιά τους,
Καὶ σπάνιο μυστάρι θὰ ἰδῆς καὶ θ' ἀπορήσῃς·
Τὸ μυστικό μας ἔρωτα νὰ στεφανώνῃ ἡ Φύσις.

Κυπαρισσία

ΣΠΥΡΟΣ ΒΑΤΟΛΑΚΑΣ

Ὁ ΝΟΥΜΑΣ,,

ΒΓΑΙΝΕΙ ΚΑΘΕ ΚΥΡΙΑΚΗ

ΣΥΝΤΡΟΜΗ

Γιὰ τὴν Ἑλλάδα δρ. 10.—Γιὰ τὸ Ἐξωτερικὸ φρ. χρ. 10.

20 λεφτὰ τὸ φύλλο λεφτὰ 20

ΒΡΙΣΚΕΤΑΙ : Στὰ κιόσκια τῆς Πλατείας Συντάγματος, Ὁμόνοιας, Ὑπουργείου Οἰκονομικῶν, Σταθμοῦ Τροχιόδρομου, (Ὀφθαλμιατρεῖο), Βουλῆς, Σταθμοῦ ὑπόγειου Σιδηρόδρομου (Ὁμόνοια), στὸ καπνοπωλεῖο Μανωλακάκη (Πλατεῖα Στουρνάρα), Ἐξάρχεια, στὰ βιβλιοπωλεῖα «Ἑστίας» Γ. Κολάρου καὶ Σακέτου (ὁδὸς Σταδίου, ἀντικρὺ στὴ Βουλή). Στὸ Βόλο βιβλιοπωλεῖο Χριστόπουλου.

Ἡ συντρομὴ πληρώνεται μπροστὰ κ' εἶναι ἑνὸς χρόνου πάντα.

ΠΑΡΑΓΡΑΦΑΚΙΑ

Ἄγρας καὶ Ἴδας—Ἡ χρεωκοπία τοῦ Κοινοβουλευτισμοῦ—Τὰ μαθητούδια — Τὰ παιδιὰ τοῦ Σκορδάκου.

ΔΕ ΘΑ σουβλιζότανε καὶ δὲ θὰ χανότανε τόσο τραγικὰ ὁ καπετὰν Ἄγρας, ἂν εἶχε διαβάσει τὸ βιβλίο τοῦ Ἴδα. Διαβάζοντας τὸ «Μαρτύρων καὶ ἡρώων αἷμα» θὰ μάθαινε καλὰ τὸ Βούργαρο, θὰ μάθαινε πὼς ὁ Βούργαρος δὲν ἔχει ἱερὸ καὶ ὅσιο, δὲ λογαριάζει λόγο τιμῆς, δὲ χαμπαρίζει τίποτα, ὅταν πρόκειται νὰ πετύχει τὸ σκοπό του, «νὰ κάμει τὸ ἔθνος του». Στὰ μέσα, λέει ὁ Ἴδας, δὲν κάνουνε διάκριση· «δὲν κάνουνε μόνο φόνους καὶ δολοφονίες, ρίχνουν καὶ δυναμίτη· σκοτώνουν, καΐνε, ρημάζουνε, ἁρπάζουνε, βασανίζουν κόβουνε μύτες καὶ αὐτιά, βγάζουνε μάτια, γδέρνουνε, σουβλίζουν καὶ δὲν ντρέπουνται νὰ κάνουν τέτια, μόνο τραβοῦν μπροστὰ, ἴσια, μὲ ἐπιμονή, μὲ πεῖσμα, σταθερὰ καὶ ἀγύριστα».

Τέτιος εἶναι ὁ Βούργαρος καὶ πρέπει νὰν τὸν ξέρουν καὶ λὰ ὅσοι πάνε νὰν τὸν πολεμήσουν. Ὁ Ἄγρας, φαίνεται, δὲν τὸν ἤξερε καὶ γι' αὐτὸ πῆγε καὶ παραδόθηκε σὰν τυφλοποῦλι σ' αὐτόνε, μιὰ καὶ τοῦδωσε τὸ λόγο τῆς τιμῆς του πὼς δὲ θὰν τὸν πειράξει. Λόγο τιμῆς ὁ Βούργαρος! Μὰ τότε δὲ θἄτανε Βούργαρος, ἃ λογάριαζε τέτια μικροπράματα.

Βέβαια, ἡ Μακεδονικὴ Ἰδέα διψάει αἷμα κι ὅσο περσότερο αἷμα πίνει τόσο περσότερο κι ἀντριεύει. Τῆς χρειάζουντα μάρτυρες, ὅσο τῆς χρειάζουνται καὶ ἥρωες. Καὶ γι' αὐτὸ ὅσο μαρτυρικὸς κι ἂν εἶναι ὁ θάνατος τοῦ Ἄγρα θὰ ὠφελήσει, σημαντικὰ, ὄχι μόνο τὴ Μακεδονικὴ Ἰδέα, μὰ καὶ κείνους ποὺ θὰ πάνε κατόπι του νὰ πολεμήσουνε γι' αὐτή, ἀφοῦ ἔδειξε στὸν κόσμο ποιός εἶναι ὁ Βούργαρος καὶ στοὺς συμπολεμιστάδες του πὼς πρέπει νὰ φέρνουνται μαζί του. Τὄδειξε κι ὁ Ἴδας μὲ τὸ βιβλίο του, μὰ φαίνεται χρειαζότανε νὰν τὸ δείξει κ ὁ Ἄγρας μὲ τὸ θάνατό του, σὲ ὅσους τουλάχιστο βαριοῦνται νὰ διαβάζουνε.

★

ΣΤΟ τελευταῖο φύλλο τοῦ «Monde Hellénique» δημοσιεύτηκε ἕνα πολὺ ἔξυπνο καὶ δυνατὸ ἄρθρο μὲ τὸν τίτλο «ἡ χρεωκοπία τοῦ κοινοβουλευτισμοῦ στὴν Ἑλλάδα». Ὁ συντάχτης τοῦ ἄρθρου, ποὖναι ὁ ἴδιος ὁ διευθυντὴς τοῦ «Monde Hellénique», ἀφοῦ ξετινάζει τὸν κοινοβουλευτισμό μας μὲ ἀπανωτὰ λογικὰ ἐπιχειρήματα, φτάνει στὸ συμπέρασμα, πὼς πρέπει νἀλλάξουμε πολίτευμα, μὰ καὶ ρωτάει μὲ τί νἀνταλλάξουμε· μὲ δημοκρατία ; μὲ ὀχλοκρατία; μὲ μοναρχία ; «Ἂς εἶναι, λέει, ἕνα ἀπ' ὅλα αὐτά. παρὰ τὸ σημερνὸ πολίτευμα ποὺ ἕνας ὑφηγητὴς τοῦ Πανεπιστήμιου τὸ στόλισε μὲ τὸν τίτλο τῆς *Βασιλικῆς δημοκρατίας* καὶ ποὺ ἐμεῖς θὰν τὸνομάζουμε, ἀλλάζοντας λίγο τὴν περίφημη φράση τοῦ Μέτερνιχ γιὰ τὴν Ἰουλιανὴ μοναρχία τῆς Γαλλίας, *βασιλεία τριγυρισμένη ἀπὸ ἀναρχία*.

Καὶ τέτιο ἀληθινὰ εἶναι τὸ περίφημο κοινοβουλευτικὸ μας πολίτευμα.

★

ΤΑ ΜΑΘΗΤΟΥΔΙΑ ἀγριέψανε καὶ κάνουνε συλλαλητήρια καὶ βρίζουν τοὺς δασκάλους τους καὶ χαλνοῦνε τὸν κόσμο γιατὶ φέτος οἱ ἐξετάσεις γινήκανε αὐστηρότατες καὶ μείνανε στὴν ἴδια τάξη 700—800 μαθητάδες ἀπ' ὅλα τὰ Γυμνάσια τῆς Ἀθήνας.

Μπράβο στὰ μαθητούδια ποὺ ἀποφασίσανε νὰ δείχνουν τὴ γροθιά τους καὶ θἀρχινήσουνε νὰ τὰ λογαριάζουν πιὰ κ' οἱ δασκάλοι τους. Κι ἂ σήμερα κάμανε συλλαλητήρια γιατὶ ἀδικηθήκανε—μπορεῖ καὶ νὰ μὴν ἀδικηθήκανε—μερικοὶ συμμαθητάδες τους, αὔριο θὰ κάμουνε συλλαλητήρια γιατὶ ἀδικοῦνται ὅλοι τους μὲ τὸ ἄτιμο ἐκπαιδευτικὸ σύστημα καὶ θὰ ζητήσουνε τὴν ἀλλαγὴ καὶ θὰ πασκίσουνε νὰν τὴν πάρουνε μοναχοί τους, μὲ τὸ χέρι τους.

★

ΠΕΙΝΑΝΕ τὰ κουτσούβελα τοῦ Σκορδάκου, ποὺ πέθανε ἀφοῦ ἔστειλε πρῶτα τὰ δυό του παληκάρια καὶ σκοτωθήκανε στὴ Μακεδονία. Πεινάνε τὰ τέσσερα κουτσούβελα τοῦ Σκορδάκου καὶ γυρνάνε θεόγυμνα καὶ λιμασμένα στοὺς δρόμους τῆς Τριπολιτσᾶς καὶ δὲ βρίσκεται ἕνα παλιόρουχο κ' ἕνα ξεροκόματο γι' αὐτά.

Σ' ἕνα συγκινητικό του ἄρθρο στοὺς «Καιροὺς» τῆς Πέμπτης, ὁ κ. Γ. Π. Πετσούτσης μᾶς ζουγραφίζει μὲ χτυπητὲς γραμμὲς τὸ δράμα αὐτὸ—δράμα ποὺ ντροπιάζει καὶ Πολιτεία καὶ κοινωνία καὶ τὶς παραστρίνει καὶ τὶς δυὸ γιὰ Βουργάρες ξετσίπωτες

Ἔχουμε ὑποχρέωση νὰ δώσουμε ψωμὶ στὰ παιδιὰ τοῦ Σκορδάκου, ὄχι μοναχὰ γιατὶ ὁ πατέρας καὶ τὰ μεγάλ' ἀδέρφια τους πεθάνανε γιὰ νὰ ζοῦμε ἐμεῖς, ἀλλὰ καὶ γιατὶ σὰ μεγαλώσουνε θὰ ζητήσουνε νὰ γδικηθοῦνε τἀδέρφια τους καὶ θἄχουμε ἔτσι κι ἄλλους ἥρωες ἀπὸ τὴν ἡρωϊκὰ αὐτὴ οἰκογένεια.

Βοηθώντας λοιπὸ σήμερα τὰ παιδιὰ τοῦ Σκορδάκου, δὲν κάνουμε μοναχὰ τὸ καθῆκο μας ἀλλὰ φτιάνουμε καὶ ἥρωες γιὰ τὴ Μακεδονία.

ριστερό της τὸ πλεμόνι δὲ δούλευε ὁλότελα ὅπως ἔπρεπε· ἡ ἀνάσα της σὰ λιγάκι σφυριχτή· ἀσήμαντα πράματα· νά, μπορεῖ στὴν ἄκρη ἄκρη κανα δυὸ τρεῖς κλωστίτσες τοῦ πλεμονικοῦ τοῦ κλωστητοῦ νὰ φαγωθήκανε· μὰ ὁ ἴδιος, χειροῦργος· ἐδῶ θέλει γιατροῦ ἀφτί, νἀφουκραστῇ τὰ δεούμενα.

Ὁ Ἀντρέας θύμωσε μέσα του καὶ νὰ τὸ ποῦμε φανερά, χολόσκασε. Ὁρίστε καὶ πάλε τὰ παραμύθια τοῦ κ. Ἀμαρου. φυματίωση καὶ χτικιά. Ὁ Ἀντρέας εἶχε ἰδέα ὅλως διόλου ἀντίθετη, γιατὶ τὸ παρατήρησε, τἀκριβολόγησε ὁ ἄθρωπος, ξεσηκώνοντας τὶς θερμοκρασίες καὶ σημειώνοντας τὰ καθέκαστα, πὼς ναὶ βέβαια ἔβηχε κάπου κάπου, μοναχὰ ὅμως ὅταν ἡ φούσκα πονοῦσε· ἅμα δὲν πονοῦσε ἡ φούσκα, τίποτις· ἀνεβαίνανε κ' οἱ θερμοκρασίες, καθε φορὰ ποὺ ἡ φούσκα εἶχε παραπονο. Λοιπὸν ἡ φούσκα τἄφτιαγε κι ὁ Ἀντρέας δὲν τὸ κουνοῦσε. Τονὲ δικιολογήσανε τόντις κατόπι τὰ περιστατικά. Σίγουρος εἴτανε κι ἀπὸ τὴν κεριακή. ποὺ τοῦ μίλησε κάτω στὸ μικρὸ το σαλονάκι ὁ κ. Ῥομπέρτης, τόσο σίγουρος ποὺ μόλις ἀποχαιρέτησε τὸ γιατρό, κ' ἔτρεξε ἀμέσως ἀπάνω στῆς Κατινούλας, ποὺ ἄρχιζε νὰ ντύνεται, γιὰ νὰ κατεβῇ στὸ τραπέζι·

— «Δὲν ξέρεις τὰ μαντάτα ; τῆς κάνει χωρατεύοντας. Εἴμαστε φυματιασμένοι καὶ πρόσεχε. Θἄμαι καὶ γώ».

Ἡ Κατινούλα τὴν ἀντιπαθοῦσε τὴν ἀῤῥώστια, ἴσως ἀπὸ τὸν καιρὸ ποὺ πέθανε ὁ ἀδερφός της. Ὁ Ἀντρέας τῆς ξήγησε ἡσυχα ἡσυχα πὼς καὶ νἄπαθε λίγο τὸ πλεμόνι της, δὲν πείραζε διόλου· ζῆς χρόνια ὡς καὶ μ' ἕνα πλεμόνι μοναδικό. Φύματα. ποὺ σ' ὅλη του κανεὶς τὴν ὕπαρξη οὔτε εἴδηση τὰ πῆρε, βρίσκουνται συχνὰ καὶ σὲ γέρους, ὅταν πεθάνανε καὶ τοὺς ἀφτοψιάζεις.

—«Νὰ τρώς, Κατινούλα μου, καὶ νὰ κοιμᾶσαι. Ἄλλο γιατρικὸ ἀπὸ τὸ φαγὶ κι ἀπὸ τὸν ὕπνο δὲν ἔχει. Μὲ τὸν ὕπνο καὶ μὲ τὸ φαγί, σὲ γλύτωσα πέρσι· ἔτσι θὰ σὲ γλυτώσω καὶ φέτο». Θεῖα λόγια καὶ ποὺ λαμπρὰ θὰ κάμανε πολλοὶ γιατροὶ νὰ τὰ λένε σὲ πολλοὺς ἀῤῥώστους.

Ἡ Κατινούλα πάλε εἶχε σύστημα νὰ συλλογιέται τὰ μελλούμενα τὰ καλὰ καὶ νὰ ξεχνᾷ τὰ κακὰ τὰ περασμένα. Σήμερα, λέει, στραβὰ τὰ πάμε· ἄβριο θὰ τὰ πάμε ἴσια. Μὲ τὸ σύστημά της τἀγαθόκαρδο, γιατὶ πολλὲς φορὲς ἀπὸ θέληση τἀκολουθοῦσε, τύχαινε κάποτες νἀψηφήσῃ καὶ τὸν κίντυνο. Μήπως ἡ ἀρχιγέννητη ἀθρώπινη πλάνη τὴν ἀπομάγεβε καὶ δάφτη ; Μπορεῖ. Μάννα τῆς πλάνης της ὅμως, τὸ φυτικό της, τὸ γελαστό της τὸ κουράγιο. Ἴσως νἄναι καὶ τὸ κουράγιο τῆς ὀρτώχειας, ποὺ δὲν ἔμαθε νὰ γλυκοχαδέβεται στὸν κόσμο.

Πρόθυμη λοιπὸν καὶ νἀνοίξῃ τὴν ὄρεξή της στὸ πρόγεμα, ὅπου κατεβήκανε, ἀφοῦ τῆς μίλησε. ὅπως εἴπαμε ὁ Ἀντρέας. πρόθυμη καὶ νὰ δῇ τὸν καινούριο τὸν Ἀσκληπιό, σὰν ἔρθῃ καὶ τοῦτος. Ἀναγκη μεγάλη δὲν τὸν εἶχε. Τὴ δεοτέρα, ἐννια, πέρασε περίφημα· τὴν τρίτη. δεκα, λίγη σταναχώρια, λίγη βαριομάρα. Μπόσικα. Τὴν τετάρτη, ἑντεκα, δυὸ τρεῖς βηξιές, ἀσήμαντες. Ἀπὸ τὸ λάρυγγα, ἔλεγε ἡ Κατινούλα. Δίψα κάπως ἀσυνήθιστη τὸ πρωΐ κι ἀκόμη πρὸς τὰ μεσανυχτα. Πόνος κανένας πουθενα. Ἡ φούσκα, σὰν νὰ μὴν εἶχε. Τὴν ἴδια μέρα, ἔγινε καὶ κάτι πολὺ σπουδαῖο. Ἡ Κατινούλα βγῆκε στοὺς δρόμους μὲ τὴ Μοιρίτα ! Οἱ δυὸ τους μαζὶ τραβήξανε χέρι μὲ χέρι ὡς τοῦ φαρμακοπώλη, δίπλα. Ἐκεῖ πιὰ ἔπιασε τὶς κουβέντες ἡ Κατινούλα, νὰ τοὺς πῇ πὼς τώρα ποὺ γλύτωσε, ἴσα μὲ τὸ στερνό της τὸν ἀνασασμὸ θἀφιερώσῃ τὴ ζωή της στὰ χρυσά της τἀφεντικά, ποὺ τὸ καιρί τους δὲν ἔχουνε. Κ' ἔρυγε κακαρωμένη.

Τὴν πέμτη, δώδεκα, ἡ χαρὰ βασίλεβε σ' ὅλο τὸ σπίτι. Τόσο ἤσυχος ὁ Ἀντρέας ποὺ τἀποφάσισε πιὰ

ΓΛΩΣΣΟΛΟΓΙΚΑ

ΧΡΙΣΤΟΣ

Ἡ πανεθνικὴ ἀφτὴ πλάνη ποὺ τὴ λένε ἱστορικὴ ὀρθογραφία εἶναι καθὼς εἴπαμε κι ἄλλοτες ἀπομεινάρι ἀπ' τὴν ἀλλιώτικη ἀρχαιότερη προφορὰ τῶν λεξῶνε κατὰ φτόγγους καὶ τύπους, ποὺ ἄλλαξε κι ἀλλάζει σιγὰ σιγὰ κι ἀνιώθητα μὲ τῶν καιρῶν τὸ πέρασμα. Τὰ ἔθνη δηλαδὴ ποὺ μεταχειριστήκανε γράμματα, γιὰ νὰ παραστήσουν τοὺς φτόγγους τῆς γλώσσας τους, ἀφίσανε γραφτὰ μνημεῖα στοὺς ἀπογόνους τους, γραμμένα βέβαια ὅπως πρόφερναν ἐκεῖνοι τοὺς φτόγγους. Οἱ φτόγγοι, ποὺ παράστηναν ἐκεῖνα τὰ ψηφιά, ὑποκατασταθήκανε ἀπὸ ἄλλους (πρβλ. ἀρχ. B=b, Γ=g, Δ=d κτλ. σημερ. β=v κτλ.), καὶ σὲ πολλὰ συμπέσανε στὴν ἴδια προφορὰ (πρβλ. ἀρχ. I=i, H=ē, Y=u κλπ. σήμερα ὅλα i), μὰ τὰ ψηφιὰ μείνανε τὰ ἴδια κ' ἔτσι κληροδοτήθηκε στοὺς ἀπογόνους ἡ ἱστορικὴ νὰ ποῦμε, ὀρθογραφία, δηλαδὴ ἡ συνήθεια νὰ γράφουμε τὶς λέξες ὄχι μὲ τὰ καθαφτὸ ψηφιὰ ποὺ σήμερα ἁπλὰ παραστήνουν τὸ φτόγγο ποὺ θέλουμε, μὰ μὲ τοὺς συνταιριασμοὺς τῶν ψηφιῶνε, ὅπως τοὺς βρίσκουμε στ' ἀρχαιότερα κείμενα, τοὺς φτογγικὰ παραλλαγμένους κατὰ τὴ σημερνὴ προφορά, ὥσπου μεγάλοι καὶ καλοθελητάδες προκομμένοι νὰ καταφέρουνε νὰ μᾶς γλυτώσουνε μιὰ καὶ καλὴ ἀπ' ἀφτὲς τὶς ἀλλόηστες περγαμνὲς τῆς ἐβγένειας, σημάδια ὁλοφάνερα τῆς ἀθρώπινης στενοκεφαλιᾶς. Ἔθνη πολιτισμένα καὶ λέφτερα, σὰν τὴ Γαλλία καὶ τὴν Ἀγγλία, ἔπρεπε ὥστα τώρα νὰ σκεφτοῦνε σοβαρὰ νὰ πετάξουνε μιὰ καὶ καλὴ τὰ τόσα μπιχλιμπίδια τῆς ἱστορικῆς ὀρθογραφίας. Ἐγὼ μάλιστα ἔλεγα πὼς ἐμεῖς πρέπει νὰ τοὺς προλάβουμε ἁπλουστέβοντας, ὅσο μποροῦμε, τὴν ὀρθογραφία μας, γιὰ τοῦτο ἄρα δοῦμε πὼς μποροῦμε ν' ἀντικαταστήσουμε μ' ἕνα ι κάθε ἄλλο σημάδι ποὺ κατάντησε σήμερα σ' ἐμᾶς νὰ προφέρνεται ἁπλὸ i, πρέπει νὰ βάζουμε τὰ δυνατά μας νὰ τὸ καταφέρουμε.

Σήμερα θὰ μιλήσουμε γιὰ τὸ κύριο ὄνομα *Χρῖστος* μὲ *ι* ἀντὶς *η*· εἶναι καιρὸς ποὺ φιλονικιέται, μὰ ἂς δοῦμε τὰ ἱστορικά του.

Τ' ἀρχαῖα ἔθνη ποὺ δὲν εἴχανε παράδοση, τ' ἀτομικὰ ὀνόματα, δηλ. τὰ κύρια ποὺ λένε, τὰ βγάζανε ἢ ἀπὸ κάποιο ἰδίωμα τοῦ ἀτόμου λ. χ. *Πλάτων*, *Κέφαλος* κτλ. ἢ ἀπὸ οὐσιαστικὰ ἢ ἐπίθετα, συγκολλημένα τὸ πλιότερο, ποὺ σημαίνανε ἕνα καλὸ ἰδίωμα σωματικὸ ἢ ψυχικό, μὲ τὴν ἐλπίδα πάντα, πὼς μεγαλώνοντας τὰ παιδιά, ποὺ νοματίζουντάν ἔτσι, θὰ εἴχανε παινέδι τοῦ ὀνόματου τὸ νόημα. Τὰ νεότερα ἔθνη πιὰ δὲ φτειάνουνε πρωτότυπα ὀνόματα, μὰ νοματίζουνε μὲ ἀρχαιότερα δοξασμένων προγόνων ὀνόματα, γιὰ νὰ μοιάσει ἐκείνους κι ὁ νοματιζούμενος. Τὰ σημερνά μας ὀνόματα εἶναι δυὸ λογιῶ: Τὰ πίστερα βαστοῦνε ἀπ' τὴ Χριστιανικὴ παράδοση, ἀφοῦ μάλιστα ὁ Χριστιανισμὸς συνέδεσε τὸ νομάτισμα, μὲ τὸ βάπτισμα, ἑν' ἀπ' τὰ μεγαλύτερα θρησκεφτικά του φανίσματα. Ὡστόσο ἡ ἀρχαία ἱστορία, ποὺ δὲν ἔπαψε λίγο πολὺ νὰ διδάσκεται ὥς τα σήμερα στοὺς Ρωμιούς, τοὺς δάνεισε καὶ κάμποσα σημαντικὰ ὀνόματα ἀπ' τὴ Ἑλληνικὴ καὶ τὴ Ρωμαϊκὴ ἀρχαιότητα, ὅπως τὰ διαβάσανε οἱ δασκάλοι γραμμένα μέσ' στὰ βιβλία μὲ τὴ σημερχὴ προφορά. Ἔτσι λοιπὸ ἀνάμεσα στὰ: Γιάννης, Γιώργης, Δημήτρης, Κώστας, Παβλος, Τρύφος κτλ. ἀκούεται καὶ κανένας Περικλῆς, Ἡρακλῆς, Θεμιστοκλῆς, Ἀγαμέμνος, Φωκίος κτλ. ὅλα συνταιριασμένα μὲ τὴ νεοελληνικὴ φτογγολογία καὶ γραμματική.

Οἱ προγόνοι μας στὴ γλώσσα τους τὰ συνηθισμένα ἐπίθετα, ὅταν τὰ κάμνανε ἀτομικὰ ὀνόματα, δηλ. κύρια ποὺ λένε, τὸ πλιότερο συνηθίζανε νὰ τὰ παρατονίζουνε λ. χ. *ἀγαθὸς* > *Ἄγαθος*, *Ἀγάθη*, *ἀγαυὸς* > *Ἄγαυος*, *Ἀγαύη*, *ἀθηναῖος* > *Ἀθήναιος*, *αἰσχρὴ* > *Αἴσχρη*, *ἀκεστὴς* > *Ἀκέστης*, *ἀνυτὸς* > *Ἄνυτος*, *Ἀνύτη*, *ἀρατὸς* > *Ἄρατος*, *ἀργὸς* > *Ἄργος*, *Ἄργη*, *ἁρπαλὸς* > *Ἅρπαλος*, *βοηθὸς* > *Βόηθος*, *βράγχος* > *Βράγχος*, *γλυκὸς* > *Γλῦκος*, *Γλύκη*, *γλυκερὰ* > *Γλυκέρα*, *γοργὸς* > *Γόργος*, *Γόργη*, *δαμαστὴς* > *Δαμάστης*, *δίκαιος* > *Δικαῖος*, *ἐκπρεπὴς* > *Ἐκπρέπης*, *ἐλεύθεραι* > *Ἐλευθεραί*, *ἐπικερδὴς* > *Ἐπικέρδης*, *ἐρυθρὸς* > *Ἔρυθρος*, *εὐανθὴς* > *Εὐάνθης*, *εὐμαθὴς* > *Εὐμάθης*, *εὐμειδὴς* > *Εὐμείδης*, *εὐμενὴς* > *Εὐμένης*, *εὐπειθὴς* > *Εὐπείθης*, *εὐσθενὴς* > *Εὐσθένης*, *εὐτυχὴς* > *Εὐτύχης*, *εὐφαὴς* > *Εὐφάης*, *θερμὴ* > *Θέρμη*, *καινὸς* > *Καῖνος*, *κακὸς* > *Κάκος*, *κλειτὸς* > *Κλεῖτος*, *Κλείτη*, *κοινὸς* > *Κοῖνος*, *κομψὰ* > *Κόμψα*, *κυδνὸς* > *Κύδνος*, *κυδραὶ* > *Κύδραι*, *κυφὸς* > *Κύφος*, *λαμπρὸς* > *Λάμπρος*, *λευκὸς* > *Λεῦκος*, *λυδὴ* > *Λύδη*, *μακρὰ* > *Μάκρα*, *μισγόμεναι* > *Μισγομεναί*, *ξανθὸς* > *Ξάνθος*, *Ξάνθη*, *ὀνομαστὸς* > *Ὀνόμαστος*, *ὀρθὴ* > *Ὄρθη*, *περατὸς* > *Πέρατος*, *πιναρὸς* > *Πίναρος*, *πομπὸς* > *Πόμπος*, *ρειτὸς* > *Ρεῖτος*, *ρόδιος* > *Ρόδιος*, *σαπρὰ* > *Σάπρα*, *σιμὸς* > *Σῖμος*, *σκαιὸς* > *Σκαῖος*, *Σκαία*, *σπαρτὴ* > *Σπάρτη*, *σωζόμενος* > *Σωζομενὸς*, *τορὸς* > *Τόρος*, *τρυφερὰ* > *Τρυφέρα*, *ὑβριστὴς* > *Ὑβρίστης*, *φαιδρὸς* > *Φαῖδρος*, *Φαίδρα*, *χαλκῆ* > *Χάλκη*, *χαριστὸς* > *Χάριστος*, *χρηστὸς* > *Χρῆστος*, *χρυσοῦς* > *Χρῦσος*, *Χρύση*, *ψυχρὸς* > *Ψύχρος* κλπ. τὸ ἴδιο κάμνανε κάποτες ἀπ' ἀναλογία καὶ στὰ οὐσιαστικὰ λ. χ. *ἀλκὴ* > *Ἄλκη*, *ἀστακὸς* > *Ἄστακος*, *γραμμὴ* > *Γράμμη*, *λαὸς* > *Λάος*, *ὁρμιαὶ* > *Ὁρμίαι*, *ριπὴ* > *Ρίπη*, *ροδὴ* > *Ρόδη*, *ρωὴ* > *Ρόη*, *σάτυρα* > *Σατύρα*, *στρατὸς* > *Στράτος*, *φανὸς* > *Φάνος*, *φυλακὴ* > *Φυλάκη*, γιατὶ ὁ λαὸς ὅλα νὰ τὰ συμορφώνει προσπαθεῖ. Κι ἀφτὸ τὸ συνήθειο φαίνεται νὰ τὸ βαστάξαμε κάπως κ' ἐμεῖς, γιατί, ξὸν ἀπ' ὅσα ἔχουμε κοινὰ μ' ἐκείνους, ἀφτὰ δηλ. ποὺ καὶ τ' ἀρχικὰ ἐπίθετα ποὺ τὰ παράγουνε, σώζουνται στὴ ζωντανὴ γλώσσα μας λ. χ. *λαμπρὸς* > *Λάμπρος*, *ξανθὴ* > *Ξάνθη* ἔχουμε ὁλότελα καινούρια τέτοια λ. χ. *ἄγρια* > *Ἀγριὰ* (κώμη τῆς Θεσσαλίας), *ἀργυρὸς* > (*ἀργυρὴς*) (κατὰ τὰ: *βυσσινὴς*, *οὐρανὴς* κτλ. [1]) > *Ἀργύρης*, *αὐγερὸς* > (*αὐγερὴς*) σὰν τὸ πρωτυτερνὸ) > *Αὐγέρης* (ἀ)γεράνιος > *Γεραν*ιὸς (χώρα τῆς Μεσσηνίας). (*διαμαντὴς*) (πρβλ. ἀργυρὴς) > *Διαμάντης*[2]), *ἑλλενικὸ* > *Ἑλλένικο* (ποτάμι τῆς Πελοπόννησος) *κακιὰ* > *Κίκια* (ὄνομα γυναικύτιο καὶ ποταμ. τῆς Θεσσαλ.), *κοντὸς* > *Κόντος*, (τὰ) *κουλὰ* > (τὰ) *Κοῦλα* (κώμη τῆς Λυδίας), *κυριακὸς* > *Κυριάκος*[3]) *λυγερὸς* > *Λύγερος* (ὄνομα στὸ Χαράκι τῆς Κύζικος), *μακρὴ* > *Μάκρη* (χωριὸ τῆς Θράκης στὰ κατάγιαλα τοῦ Αἰγαίου), *στενὴ* > *Στένη* (κώμη τοῦ Θρακ. Βόσπορου), *τρίτη* > *Τριτὴ* καὶ *τρύπια* > *Τρυπιὰ* (χωριὰ τῆς Ἀχαΐας) κτλ. κι ἀπὸ οὐσιαστικὰ λ. χ. (τὰ) *βοῦρλα* > (τὰ) *Βουρλὰ* (χωριὸ τῆς Σμύρνης). (τὸ) *κουλούρι* > (ἡ) *Κούλουρη* (ἡ Σαλαμῖνα, γιατὶ μοιάζει σὰν κουλούρι), (τὸ) *κουτάλι* > (ἡ) *Κούταλη* (ἕν ἀπ' τὰ Μαρμαρονήσια, ποὺ ἀπ' ἀντίκρυ φαίνεται σὰν κουτάλι), *νησὶ* > *Νῆσι* (κώμη τῆς Μακεδον.) *σκοπιὰ* > *Σκόπια*, (ἴσως καὶ τὸ *Σκαμίνο* τῆς Βοιωτίας ἀπ' τὸ σ(υ)κάμινο κτλ. Τώρα γιὰ τὸ *Χρῖστος* ἀφοῦ παραμοιάστηκε ἡ προφορὰ τοῦ *η* μὲ τὸ *ι*, σύμπεσε τὸ ἀρχαῖο *χρηστὸς* > *Χρῆστος* μὲ τὸ νέο *Χριστὸς* > *Χρῖστος* καὶ οἱ δασκάλοι μας, ποὺ θαρρούσανε, πὼς κάθετι ποὺ δὲν εἶν' ἀρχαῖο Ἑλληνικό, μηδὲ ἀθρώπινο δὲν εἶνκι, γράψανε τὸ νεοελληνικὸ χριστιανικὸ *Χρῖστος* μὲ *η*, κ' ἔτσι ἐπικράτησε νὰ γράφετε κατὰ λάθος, ποὺ χαλνᾶ τὴν παράδοση.

Πὼς ὑπάρχει χριστιανικὸ ὄνομα *Χρῖστος* ἀπ' τὸ *Χριστὸς* (Ἰησοῦς) ἀπόδειξες ἔχουμε: α') τ' ἄλλα ἀνάλογα ἀτομικὰ ὀνόματα, γενωμένα ἀπὸ θεῖα ὀνόματα, ποὺ οἱ Βυζαντινοὶ μάλιστα προγόνοι μας λαβαίνανε καὶ τὴν προφύλαξη νὰ τὰ ξεχωρίζουν κάπως

1) Ἡ κατάληξη ἀφτὴ -ης-ια-ι: βυσσινὴς-ια-ι, οὐνὴς-ια-ι περασε σὲ δάφτα ἀπ' τὸ βαθὴς-ια-ι. εἴπανε δηλ. βαθὶ βύσσινο, ἢ βαθὶ οὐράνιο (χρῶμα) κατόπι εἴπανε καὶ βαθὶ βυσσινὶ, βαθὶ οὐρανὶ, ἡ κατάληξη δηλ. τοῦ προσδιορισμοῦ πέρασε ἀπ' ἀναλογία καὶ στὸ προσδιοριζουμενο, κι' ἔτσι γεννήθηκαν ἀφτοὶ οἱ τύποι οἱ ἰδιονημοι μὲ τ' ἀρχαῖα -ους κυανοῦς, ἀργυροῦς κτλ.

2) Λέμε ὅμως καὶ Διαμαντὴς κατὰ τὰ: Κωσταντὴς, Ἀρχοντὴς, Λιοντὴς, Στρατὴς, Ἀβγουστὴς κτλ.

3) Πόσο ἄμαθοι δείχνουνται οἱ δασκάλοι μας ποὺ τοὺς Κυριάκους μᾶς τοὺς διορθώνουνε(;) σὲ Κυριακούς! Πότε δασκάλοι μου θὰ πάψετε νὰ τὰ διορθώνετε τὰ τέτοια ποὺ κανένα διόρθωμα δὲ χρειάζουνται, καὶ θὰ δῆτε νὰ διορθώσετε τὰ κεφαλάκια σας, ποὺ ἔχουνε τὴ μεγαλύτερη ἀνάγκη ἀπὸ διόρθωμα;

νὰ κουβαλήση ἀπὸ τὴν κρεββατοκαμερή του, ὅπου ἐργαζόταν ὡς τὸ μεσημέρι, ἕνα μεγαλο του σύγραμμα στὸ ἐργαστήρι, ἐκεῖ νὰ δουλέβη ὥσπου νὰ χτυπήση τὸ πρόγεμα· στὴν κρεββατοκαμαρή του πῆρε ἄλλο ἐφκολώτερο καὶ πιὸ μικρό, νὰ μὴν ἀφίνη τὴν Κατινούλα μόνη, ἂν τύχη μάλιστα καὶ τῆς χρειάζεται τίποτις τἀπόγεμα. Πρὸς τὸ βράδι, ἕξη ἕξη καὶ τέταρτο, νὰ σου κι ὁ γιατρός, ὁ καινούριος. Κ. Μαγιστρος. Ἀψηλός, παχουλός, ὁμορφοπρόσωπος, μὲ τἄσπρα του τἀσημένια μαλλιὰ καὶ τὸ χιονάτο του μουστάκι ποὺ τοῦ σκ παζε τὰ χείλια του, σάχλά. Φοροῦσε μαβρο πλατὶ πανωφόρι, σὰν τὸ σάκκο. Τὸ πανωφόρι του ἔμοιαζε ἀπὸ τὸν ἄθρωπο ἀχώριστο. Κάτω, στὰ νησιά μας, σὲ κανένα χωριό, βλέπεις ἄξαφνα ἕνα νοικοκύρη ποὺ πῆγε στὴν Ἀθήνα, εἶδε καπελλάδικο κι ἀγόρασε καπέλλο. Τὸ καπέλλο του ἀπὸ τότες τοῦ κόλλησε στὸ κεφαλί· ἕνα τοῦ φαίνεται μὲ τὴ φράγκικη φορεσιά. Νὰ τὸν πλερώσης, δὲν τὸ βγάζει. Σοῦ μιλεῖ δὲ σοῦ μιλεῖ, τὸ καπέλλο του. Βγαίνει, μπαίνει, κάθεται στὸ τραπέζι, πλαγιάζει· τὸ καπέλλο του καὶ πάντα. Ἔτσι κι ὅμως. Μαγιστρος. Σὰ νὰ γεννήθηκε μὲ τὸ πανωφόρι του καὶ μὲ τὸ καπέλλο. Κρύο ζέστη ὄξω στὴν ἀβλὴ καθὼς καὶ μέσα, μὲ τὴ φωτιά, τὸ πανωφόρι του κουμπωμένο, ἀσάλεφτο, αἰώνιο. Παρατήρησε ὁ Ἀντρέας, ὅτι ποὺ ἄνοιζε τὸ στόμα του ὁ γιατρός, καποια του περίεργη προφορά, τὴν προφορὰ ποὺ ἔχει στὸ Παρίσι ὁ καθαφτὸ λαός, κάποτες κ' οἱ μάγκες, προφορὰ νόστιμη σ' ἕνα παιδί, μὰ ποὺ φαντάζει παραξενα σ' ἕνα γέρο. Τὴ συνήθιζε σὲ μερικὲς λέξες, σὰ νὰ λέγαμε ἄξαφνα *ἐφτὴ*, *ἀντὶς ἀφτή*, *ἐν εἶναι*, *ἀντὶς δὲν εἶναι*, μὲ κάτι μάλιστα πιὸ χυδαῖο γαλλικά. Τὰ ξέσερνε κιόλας μ' ἕνα ὕφος μαχμουρίτο καὶ σοβαρό, μὲ φωνὴ μισοβραχνιασμένη.

Ἀφοῦ τὴ στηθοσκόπησε ἀπάνω κ' ἔπειτα στρώθηκε κάτω σὲ μιὰ πολθρόνα, στὸ σαλονάκι ὅπου τοὺς πήγαινε ὅλους ὁ Ἀντρέας ταχτικὰ γιὰ τὰ συβούλια·

—«Πικσμενο, τοῦ εἶπε, πιασμένο τὸ πλεμόνι. Δὲν ὑπάρχει ῥώτημα. Βέβια, μπορεῖ νἄναι παλιὸ πάθημα καὶ τώρα νὰ γιατρέβεται. Μπορεῖ νἀρχίζη καὶ τώρα. Ἐφτὴ ὅμως, ἐφτὴ ἐν εἶναι καλά, ἐν εἶναι».

Καλὰ κακά, ἡ Κατινούλα δούλεβε, συγύριζε, μπάλλωνε καὶ γελοῦσε. Ἡ ὄρεξη γερὴ κι ὁ ὕπνος ἄριστος. Τὴν παρασκεβή, δεκατρεῖς, φάνηκε μιὰ σταλούλα νεβρική, ἀπὸ τίποτις ἄλλο παρὰ τὴν ἀκράτεια τὴν ἀκατάπαφτη, που τὴν κούραζε· παράξενο μάλιστα ποὺ δὲν τὴ δαιμόνιζε καὶ περισσότερο. Τὸ σάββατο, δεκατέσσερεις, 38°, κ' ἡ φουσκίτσα μας πάλε τὰ δικά της, δηλαδὴ τὴν πείραξε μόνο τὴν κεριακή, δεκαπέντε, μὰ τῆς ἔδινε νὰ καταλαβη ἀπὸ τὴν ψεσινὴ κι ἀβγάτιζε ἡ θερμοκρασία της. Πέρασε μὲ λίγο πονοκέφαλο, ποὺ δὲν τῆς ἀποφάνηκε κἄνε, γιατὶ κατέβηκε ἴσια ἴσια τὴν κεριακὴ δυὸ φορὲς στὸ ἐργαστήρι, νὰ βοηθήση τὸν Ἀντρέα, νὰ τοῦ σερβίρη καὶ τὸ τσαγάκι του, στὸ δειλινό, ποὺ τὸ εἶχε τρέλλα νὰ τὸ κάμη. Μισὴ ὥρα κατόπι, παρουσιάστηκε κι ὁ κ. Μάγιστρος, ἢ σὰ θὲς τὸ πανωφόρι του. Συφωνημένα ἔτσι μὲ τὸν κ. Ῥομπέρτη, γιὰ νὰ ξεκαθαρίσουνε τὴν ὑπόθεση σωστὰ σωστά.

(ἀκολουθεῖ)

ἀπ' τᾶ καθαφτὸ θεῖα ὀνόματα ἢ μὲ κάποιο περικόψιμο, ἢ μὲ κάποιο περίσσεμα, ἢ τέλος μὲ κάποιον παρατονισμὸ, γιὰ νὰ μὴν ἔχουν οἱ κοινοὶ θνητοὶ ἀπαράλλαχτα τὰ θεϊκὰ ὀνόματα. Ἔτσι λοιπὸν κανένα ξὸν τὸ Χριστὸ δὲ λέγανε *Ἐμμανουὴλ*, τὸ ἀτομικὸ ὄνομα εἴτανε μοναχὰ *Μανουὴλ*(4) ἀπ' τὸ *Σωτὴρ* εἴπανε *Σωτήριος* > *Σωτήρης*, ἀπ' τὸ *Ἀνάστασις*, *Ἀναστασία* κι ἀπ' ἀφτὸ *Ἀναστάσιος*, ἀπ' τὸ *Σταυρὸς* > *Στάβρος* ἔτσι λοιπὸν κι ἀπ' τὸ *Χριστὸς* > *Χρῖστος*, ποὺ ἀπ' τὸ ἕνα μέρος ἀκολουθεῖ τὸ γλωσσικὸ νόμο τοῦ παρατονισμοῦ, ποὺ εἴπαμε, κι ἀπ' τ' ἄλλο τὴ θεόφοβη συνήθεια νὰ διαφέρνει ἀπ' τὸ θεῖο ἐπίθετο· β') τοὺς ἰαμπικοὺς ἀφτοὺς στίχους τοῦ Πτωχοπρόδρομου :

«Πάππου γὰρ εὐμοίρηκα Προδρομονύμου καὶ θεῖον ἔσχον *Χρῖστον* ὠνομασμένον» (κοίτα Κορᾶῆ Ἀτακτ. Α' σ. ζ', ποὺ πολὺ σωστὰ σύφωνα μὲ ὅσα εἴπαμε διορθώνεται ἡ λαθεμένη γραφὴ *Χριστὸν* τοῦ Fabricins) (5)· γ') τὸ ὄνομα τῆς ἁγια *Χρισῖνας* (Ἰουλ. 24) ποὺ καὶ ἡ Ρωμάνα ἐκκλησία Cristina κι ὄχι Crestina τὸ λέει, κ' εἶναι βέβαια τὸ *Χριστίνα* θηλυκὸ ἀπ' τὸ *Χρῖστος*, ὅπως τὸ *Παυλίνα* ἀπ' τὸ *Παῦλος*, τὸ *Πετρίνα* ἀπ' τὸ *Πέτρος* κλπ.

Τώρα μνήσκει νὰ δοῦμε, ἂν τὸ σημερνό μας *Χρῖστος* εἶναι τὸ ἀρχαῖο ἐκεῖνο, ἢ ἐτοῦτο τὸ νέο. Ἡ χριστιανικὴ παράδοση ἀπ' τ' ἀρχαῖα ὀνόματα κράτησε μόνο ἐκεῖνα ποὺ περάσανε καὶ στὸ χριστιανισμὸ λ. χ. Δημήτριος, Νικόλαος, Μάρκος κτλ. καὶ μόνο σὲ νεότερες ἐποχὲς ἄρχισαν οἱ Ἕλληνες νὰ δανείζονται κι ἀπ' τὴν ἀρχαιότητα ὀνόματα. μὰ πάντα μεγαλα καὶ δοξασμένα, καὶ ποτὲς κοινὰ καὶ ἄγνωστα στὴν ἱστορία. Τὸ δικό μας *Χρῖστος* δὲ φαίνεται καθόλου νὰ εἶναι τὸ ἀρχαῖο *Χρῆστος* α') γιατὶ εἶναι λαϊκό, καὶ λοιπὸν κρατάει ἀπ' τὴ Χριστιανικὴ παράδοση, β') γιατὶ δὲ σώζεται στὴ λαϊκὴ γλώσσα τὸ ἀρχικὸ ἐπίθετο *χρηστός*, ποὺ νὰ πεῖς πὼς στηρίζεται στὸ γλωσσικό μας αἴσθημα τὸ *Χρῆστος* ἀπ' τὸ *χρηστός*, ὅπως στηρίζεται τὸ *Λάμπρος* ἀπ' τὸ *λαμπρὸς*, καὶ τὸ *Ξάνθη* ἀπ' τὸ *ξανθὴ*, καὶ γ') δὲν μποροῦμε νὰ ποῦμε πὼς τὸ πήραμε σὲ κατοπινοὺς χρόνους ἀπ' τὴν ἀρχαιότητα, γιατὶ ὀνόματα ἀρχαῖα *Χρῆστος* μᾶς εἶναι γνωστὰ τουταδὰ πάνου κάτου : 1) Σοφιστὴς Βυζάντιος, Φιλοστρ. 6' Σοφιστ. 2, 11. 2) συγραφέας Ρωμαῖος Ἰω. Λυδ. περὶ μηνῶν 4, 68. — 3. πραίτορας ἐπὶ Σεβήρου. Δίων Κασ. 80,2 καὶ Ζώσιμος 1,11. — 4) υἱὸς Δειφίλου Corp. Inscr. Doeskh. 194. Στὸ ἴδιο βιβλίο βρίσκουμε τὸ ὄνομα *Χρῆστος* στὶς ἑξῆς ἐπιγραφὲς : 427. 1337. 1723. 2027. 4107. 5109,13. 6176. 6490. 6702. 8544. ἴσως καὶ κανὰς ἄλλος ποὺ δὲν προσέξαμε μὰ κανένας ἀπ' ἀφτουνοὺς τοὺς ἀρχαίους *Χρήστους* δὲν ξέρουμε ν' ἀναδείχτηκε σὲ τίποτις, ποὺ νὰ μᾶς λάμπρυνε τὄνομά του ἡ ἱστορία κ' ἔτσι νὰ ἑλκυστοῦνε, εἴτε ἀρχαιότερα οἱ Βυζαντινοὶ, εἴτε τώρα κοντὰ οἱ νεοέλληνες νὰ τὸ περάσουνε στ' ὀνοματολόϊ τους. Ὡστόσο καὶ στὴν πιὸ μικρὴ ἑλληνικὴ γωνιὰ θ' ἀκούσει τινὰς σήμερα δέκα τουλαχιστο ὀνόματα *Χρῖστος*. Θὰ πεῖ λοιπὸν πὼς ἔτσι ποὺ τὸ ὄνομα: *Δημήτριος* > *Δημήτρης*(καὶ τὶς ἀποδέλοιπες παραλλαγές του) δὲν τὸ πήραμε μήτε ἀπ'τὸν Πολιορκητὴ Δημήτριο,μήτε ἀπ' τὸ Φαληρέα Δημήτριο, μήτε ἀπ' τὸν ἄγγονα τοῦ Φαληρέα, τὸ Δημήτριο, μήτε ἀπ' τὸ Δημήτριο Σκέψιο, μήτε ἀπὸ κανέναν ἄλλον, παρὰ μόνο ἀπ' τὸν Ἀηδημήτρη, κι ὅπως τὸ *Μᾶρκος* δὲν τὸ πήραμε ἀπ' τὸν Πλαῦτο, μήτε ἀπ' τὸν Αὐρήλιο, μόν' ἀπ' τὸν Ἀημᾶρκο τὸν ἐβαγγελιστὴ, καὶ τὸ *Χρυσόστομος* ὄχι ἀπ' τὸ Δίωνα, μόν' ἀπ' τὸν πατέρα Ἰωάννη τὸ Χρυσόστομο κτλ. κτλ. κτλ. ἔτσι καὶ τὸ *Χρῖστος* δὲν τὸ πήραμε ἀπὸ κανέναν ἀπ' τοὺς ἀσήμαντους ἐκείνους Χρήστους, μόνε ἀπ' τὸ Χριστὸ Ἰησοῦ.

Ἀκόμα τὸ δικό μας τὸ Χρῖστος ἔχει κι ἄλλη νεότερη ἀρχή : Γνωστό, πὼς ἡ Ἑλληνικὴ γλώσσα ἀπ' ἀρχῆθε περικόφτει χαϊδεφτικὰ (ἢ καὶ κοροϊδεφτικὰ) εἴτε ἀπ' τὸ τέλος, εἴτε ἀπ' τὴν ἀρχὴ τὰ ἀτομικὰ ὀνόματα, κι ὁ λόγος εἶναι ψυχολογικός. Ὅπως δηλαδὴ τὸ κάθε μικρὸ εἶναι χαϊδεμένο (ἢ ἀλλιῶς, κατσφρονεμένο) ἔτσι καὶ τὸ ὄνομα, γενωμένο μικρότερο στὶς συλλαβὲς, παραττήνει χεροπιαστὰ τὸ ἠθικὸ χάδι (ἢ καὶ τὸ καταφρόνιο) ἐκεινοῦ ποὺ τὸ λέει στὸ ἄτομο ποὺ νοματίζει. Ὅπως λοιπὸν ἔλεγαν οἱ ἀρχαῖοι : *Ἄλεξις* > *Ἀλέξανδρος*, *Ἄμφις* > *Ἀμφιάραος*, *Ἀμυνᾶς* > *Ἀμύνανδρος*, *Δείνων* > *Δείναρχος*, *Εὔχρις* > *Εὔχρηστος*, *Ζεῦξις* > *Ζεύξιππος*, *Ἴφις* > *Ἰφιάνασσα*, *Μένων* > *Μένανδρος*, *Κλέομις* > *Κλεομένης*, *Λῦσις* > *Λύσανδρος*, *Πόλυμνις* > *Πολύμνηστος*, *Πολυξὼ* > *Πολυξένη* κτλ. κτλ. κτλ. ἔτσι εἴπανε κ' οἱ νεότεροι *Ἀνάστος* > *Ἀναστάσης*, *Δῆμος* > *Δημήτρης*, *Κώστας* > *Κωσταντῆς*, *Μάνος* > *Μανώλης*, *Μένος* > *Μενέλαος*, *Νῖκος* > *Νικόλας*, *Ξένος* > *Ξενοφῶντας* κτλ. κτλ. κτλ. κατὰ τοῦτα λοιπὸν εἴπανε καὶ *Χρῖστος* ἀντὶ *Χριστόδουλος* ἀκόμα καὶ Χρῖστος ἀντὶ Χριστόφορος, (σύγκρινε : *Ἀρίστος* ἀντὶς *Ἀριστόβουλος*, ἀντὶς *Ἀριστείδης*), ὥστε κι ἀφτὴ ἡ παραγωγὴ καμιὰν ἀντάμωση μὲ τ' ἀρχαῖο *Χρῆστος* δὲν ἔχει, ἔχει ὅμως μὲ τὸ *Χριστός*,καὶ λοιπὸν *ἰῶτα* ποὺ λέτε.

Μ. ΦΙΛΙΝΤΑΣ

4) Ἔτσι κι ὁ Πτωχοπρόδρ. προσφωνεῖ τὸν Κομνηνὸ : «Ἐμμανουὴλ παμβασιλεῦ,παρὰ σαραντα πέντε» (βιβλ. β'. 374) δηλ. ὦ Ἐμμανουὴλ (=Χριστὲ), μὰ κατώτερε ἀπὸ κεῖνον κατὰ τὴ συλλαβὴ ΕΜ=πέντε καὶ σαράντα, ὅπως πολὺ σωστὰ τὸ ξήγησε ὁ Κορκής. Ἀπὸ τὸ Βυζαντινὸ Μανουὴλ ἔγινε τὸ νεοελληνικὸ Μανώλης, ποὺ οἱ δασκάλοι μας μὲ περίσσεια ἀμάθεια, κι ἄλλη τόση ἀσέβεια, τὸ ἐξελληνίσανε(!) στὸ Ἐμμανουὴλ.

5) Παρακαλῶ τὸν ἀγαπητὸ κ. Ν. Βέη νὰ μᾶς πεῖ ἂν ἔχει κι' ἄλλα Βυζαντινὰ κείμενα, ποὺ νὰ βρίσκεται τὸ Χρῖστος μὲ ι καὶ νὰ μᾶς τὰ καταλογίσει σ'ἕνα σοφό του ἀρθράκι σὰν ἐκεῖνο γιὰ τὸ Παρθενὸς· ἐγὼ, ἐδῶ ποὺ βρίσκουμαι, κι ἀφτὸ ποὺ ἤθρα πολὺ εἶναι.

Ο,ΤΙ ΘΕΛΕΤΕ

Ὁ Πυρρῆς κατηγόρησε τὸ Μερκούρη πὼς δὲν εἶναι ρήτορας καὶ δὲν ξέρει νὰ βγάζει καλοὺς λόγους.

— Φοβερὴ κατηγόρια αὐτή, κ' ἔχει μεγάλο δίκιο ὁ Πυρρῆς, ἀφοῦ ἴσαμε τώρα ὁ Μερκούρης μόνο ἔργα μᾶς ἔδειξε. Τοὺς λόγους καὶ τὰ λόγια τὰ χάρισε, φαίνεται, στὸν Πυρρῆ.

— Θὰ συστήσουμε στοὺς φίλους μας μερικοὺς ὑποψήφιους Δημ. Συμβούλους ποὺ θὰ ὠφελήσουνε τὸ Δῆμο, ἂν πιτύχουνε· τὸ Σπύρο τὸν Πάτση, τὸ δικηγόρο, τὸ Μανώλη τὸν Μπούκη καὶ τὸ Λουκιανὸ τὸ Φιλιππίδη, τοὺς μηχανικοὺς, τὸ Ν. Οἰκονομόπουλο καὶ τὸ Φαραντάτο, τοὺς γιατροὺς, τὸ Γιάννη τὸ Φωτίου, τὸν τραπεζίτη, τὸν Καΐρη τὸν καπνέμπορο καὶ τὸν ἰσόβιο Δημ. Σύμβουλο, τὸν Κώστα τὸ Χριστοφῆ.

— Ἀπὸ κάπιο ἄρθρο τῶν «Καιρῶν» : «Καθ' ὅσον δυνάμεθα νὰ προμαντεύσωμεν ἡ Δημοσία Ἐκπαίδευσις ἐν Ἑλλάδι χειριζομένη ὑπὸ ἀμαθῶν ὑπαλλήλων καὶ ὑπουργῶν, θὰ καταστῇ ἀναξία προσεχῶς καὶ θὰ ἀποδίδῃ εἰς τὴν κοινωνίαν ἀντὶ νέων ἐὐπαιδεύτων ξύλα καὶ κούτσουρα ἀκατέργαστα, ἄχρηστα δὲ εἰς [illegible] εὐγένειαν, τὴν πολιτείαν καὶ τὴν κοινωνίαν».

— Οἱ καημένοι οἱ «Καιροὶ» φοβοῦνται γιὰ τὸ *μέλλον* καὶ δὲ βλέπουν τὸ *παρόν*. «Θὰ καταστῇ καὶ θὰ ἀποδίδῃ» δὲ λένε πιὰ σήμερα γιὰ τέτια ζητήματα, δὲν εἶναι τῆς μόδας, ἀφοῦ «κατέστη καὶ ἀπέδωσε» τοὺς ἀγλαοὺς καρποὺς του τὸ σύστημα.

Ο ΙΔΙΟΣ

ΧΩΡΙΣ ΓΡΑΜΜΑΤΟΣΗΜΟ

κ. Νεαρὸ δραματουργό. Κάπιος ποὺ κάτι νιώθει ἀπὸ τὰ ξένα, χωρὶς νὰ κάνει καὶ τὸν εἰδικὸ, μᾶς εἶπε νὰ σοῦ ἀπαντήσουμε, πὼς ἃ δὲν εἶσουν νεαρὸς θὰ εἶσουνε παραπολὺ τεμπέλης, ἀφοῦ δὲν πᾶς μοναχός σου νὰ ψάξεις ἐγκυκλοπαιδικὰ λεξικὰ, βιβλιογραφίες καὶ καταλόγους. Γιὰ εὐκολία σου ὅμως σὲ παραπέμπει, γιὰ ὅλα μαζί, στὸ Lorenz—Catalogue de la Librairie Francaise, τόμοι 17, καὶ χωριστά : 1ο Τὰ ἔργα τοῦ Μάτερλιγκ εἶναι καταγραμμένα ὅλα στὸ ἐσώφυλλο τοῦ τελευταίου τυπωμένου ἔργου του, ἃ δὲν κάνει λάθος, τὴ «La vie des Abeilles»· γιὰ τὸ ποιητικό του ἔργο ἔχουνε γραμμένα πολλοί, ἕνα φυλλάδιο ἀνάμεσα σ' αὐτὰ εἶναι τοῦ Gerard Lebong, τυπωμένο στὰ 1898. 2ο Τὰ μελοδραματικὰ ἔργα τοῦ Βάγνερ εἶναι μεταφρασμένα ὅλα στὸ γαλλικὸ, καὶ ἀπὸ πολλοὺς μάλιστα· ὁ Ἰωσηφῖνος Πελλαδὰν τὰ ἔχει μεταφρασμένα ὅλα μαζί, μὲ βιογραφικὰ καὶ κριτικὰ σημειώματα· μελέτες ἔχουνε γραφτεῖ πολλὲς, καὶ γι' αὐτὲς κοίτα σὲ σελ. 524 καὶ 525 τοῦ 17 τόμου τοῦ καταλόγου τοῦ Lorenz. 3ο Γιὰ τὸ Στρίντμπεργ δὲν ξέρει ἂν ἔχουνε μεταφραστεῖ γαλλικὰ τὰ ἱστορικά του ἔργα, ἀλλὰ κι αὐτὸ ἀπὸ τὰ βιβλιοπουλεῖα θὰ τὸ μάθεις εὔκολα, κοίτα καὶ γι' αὐτόνε τὸ Lorenz, τόμ. 15, σελ. 862.— *κ. Γ. Ζερ.* στὴ Κάλυμνο. Ἄκουσε τί συνέβηκε μὲ τὰ φύλλα σου. Καθὼς μᾶς ἔγραψες, τὰ στέλναμε μέσο τοῦ Πράκτορα τοῦ Χατζῆ Δαοὺτ καὶ νομίζαμε πὼς τὰ λαβαίνεις· ὅταν ξάφνου κάπιος φίλος μᾶς ἔστειλε ἀπὸ τὴν Κάλυμνο τὸ φάκελλο κάπιου «Νουμᾶ», στολισμένονε μὲ τὴν ἀκολουθη σημείωση : «Ἅπαντες οἱ ταξειδιῶται Ἕλληνες κατὰ τύχην Εἰδόντες τὸ αἶσχος τοῦτο, ὅπερ προέρχεται ἐκ νοσουσῶν κεφαλῶν, ἠπόρησαν πῶς κατοδέχεται ὁ κ. Πράκτωρ τῆς Καλύμνου, περὶ οὗ τόσον λαμπρὰν ἰδέαν ἔχουσιν οἱ γράφοντες, νὰ λαμβάνῃ τὸ ἀνοσιούργημα καὶ ἀποκουσταλλωμένον τοῦτο ἐξάμβλωμα τῆς Ἑλλ. γλώσσης, ἐν ᾗ ἐδίδαξε καὶ ΕΓΡΑΨΕΝ ὁ θεάνθρωπος Ἰησοῦς Χριστὸς καὶ ἣν ἐσεβάσθησαν καὶ λατρεύουσιν ἅπαντα τὰ πεπολιτισμένα ἔθνη». Τὴ σοφὴ αὐτὴ σημείωση (ποὺ καθὼς μαθαίνουμε τὴν ξυνέγραψεν ὁ γιατρὸς κ. Π. Λ. Παντελίδης, «ἰδιοκτήτης καὶ διευθυντὴς τῶν περιφήμων εἰς τὴν ἀρχαιότητα κτλ. θερμοπηγῶν εἰς Πάλους Νισύρου» θὰν τὴν κορνιζάρουμε καὶ θὰν τὴ χαρίσουμε στὸ Ἱστορικὸ καὶ Ἐθνολογικὸ μουσεῖο, ἀφοῦ πληροφορούμεθα ἀπ' αὐτὴν πὼς ὁ Χριστὸς ΕΓΡΑΦΕ, καὶ μάλιστα τὴν καθαρεύουσα ! ! !

ΣΤΟΥ «ΝΟΥΜΑ»

τὸ γραφεῖο καὶ στὸ βιβλιοπωλεῖο τοῦ Σακέτου (ὁδὸς Σταδίου, ἀντίκρυ στὴ Βουλὴ), πουλιοῦνται ΜΙΑ ΔΡΑΧΜΗ τὸ ἕνα καὶ 1,25 φρ. χρ. γιὰ τὸ ἐξωτερικὸ, τὰκόλουθα βιβλία : τοῦ ΨΥΧΑΡΗ «Τὸ ταξεῖμο τοῦ Γιαννάρη» — τοῦ ΠΑΛΑΗ «Ἥλιος καὶ Φεγγάρι»—τοῦ ΦΩΤΙΑΔΗ «Τὸ γλωσσικὸ ζήτημα καὶ ἡ Ἐκπαιδευτική μας ἀναγέννηση»—τοῦ ΕΦΤΑΛΙΩΤΗ «Ἱστορία τῆς Ρωμιοσύνης»,«Μαζώχτρα καὶ Βρουκόλακας» καὶ «Νησιωτικες Ἱστορίες» — τοῦ Δ. ΤΑΝΤΑΛΙΔΗ «Οἱ σκιές μου»—τοῦ Χ. ΑΝΤΡΕΑΔΗ «Ὁ Μέγ' Αλέξανδρος»—τοῦ ΠΑΝΤΕΛΗ ΧΟΡΝ «Ὁ Ἀνεχτίμητο» (δράμα)—τοῦ ΗΛΙΑ ΣΤΑΥΡΟΥ «Θρησκεία καὶ Πατρίδα» —τοῦ ΣΤΕΦ. ΡΑΜΑ «Τὰ Παλιὰ καὶ τὰ Καινούρια» —τοῦ Γ. ΑΒΑΖΟΥ «Ἡ ματιὰ»—τοῦ Δ. Π. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΥ «Ζωντανοὶ καὶ πεθαμένοι» καὶ «Ὁ Ἄσωτος» (δράματα)—τοῦ ΛΟΓΓΟΥ «Δάφνης καὶ Χλόη» (μεταφρ. Βουτιερίδη)—τοῦ ΕΥΡΙΠΙΔΗ «Ἡ Μήδεια» (μεταφρ. Περγιαλίτη)—τοῦ ΣΟΦΟΚΛΗ «ὁ Αἴας» (μετάφρ. Ζήσιμου Σίδερη).

Η ΙΛΙΑΔΑ μεταφρασμένη ἀπὸ τὸν Ἀλεξ. Πάλλη δρ. 2 καὶ φρ. χρ. 2 1/2 γιὰ τὸ ἐξωτερικό.

Ο ΑΘΡΩΠΙΝΟΣ ΜΗΧΑΝΙΣΜΟΣ τῆς κ. Ἀλεξάντρας Παπαμόσχου, χρυσοδεμένος, δρ. 1 1/2 καὶ φρ. χρ. 2 γιὰ τὸ ἐξωτερικό

Τοῦ ΚΩΣΤΗ ΠΑΛΑΜΑ «Ἰαμβοι καὶ Ἀναπαιστοι»—«Τρισεύγενη» —«Γράμματα»—«Ἀσάλευτη Ζωή», 6 δρ. ἀντὶς 12 ποὺ πουλιοῦνται στὰ βιβλιοπωλεῖα Γιὰ τὶς ἐπαρχίες 6,50 καὶ γιὰ τὸ Ἐξωτερικὸ 7 φρ. χρ. δίχως ἄλλο ἔξοδο γιὰ τὰ ταχυδρομικα.

Τοῦ ΙΔΑ «Μαρτύρων καὶ ἡρώων αἷμα.» δρ. 2.

Τοῦ Γ. ΜΑΡΚΕΤΗ Πλουτολογία (Δρ. 1) - Κριτικὴ τοῦ ἄδολου λογισμοῦ τοῦ Κάντ (δρ. 1) — Τὸ δεκμολογικὸ ζήτημα στὴν Ἀγγλία (λεπτὰ 50)

Τῆς κ. ΕΙΡΗΝΗΣ ΔΕΝΤΡΙΝΟΥ Ἀπὸ τὸν κόσμο τοῦ σαλονιοῦ καὶ οἱ δυὸ θάνατοι δρ. 3.

Τοῦ ΗΛΙΑ ΒΟΥΤΙΕΡΙΔΗ Ὁ Προσκυνητὴς δρ. 1·

ΠΕΝΤΕ ΜΕΡΕΣ ΣΤΗΝ ΠΟΛΗ

(Σκόρπια σημειώματα) *

Γ'.

Ὁ Ἴδας μοῦλεγε·

— Ἐδῶ στὴν Πόλη τὸ χαίρεσαι τὸ Γλωσσικὸ ζήτημα· ἐδῶ οἱ δικοί μας δουλεύουν ἀληθινά.

Κ' ἔχει δίκιο. Οἱ Πολῖτες δημοτικιστάδες δουλεύουν, ἢ σωστότερα, τὸ ζοῦν τὸ Γλωσσικὸ ζήτημα, ζοῦνε μ' αὐτό. Δίχως νἄναι εἰδικοὶ ἐπιστήμονες καὶ νἄχουν τὴ φιλολογία γιὰ ἐπάγγελμα, ὁ καθένας τους καὶ στὴ δουλιά του μέσα κι ὄξω ἀπ' αὐτήνε, ἐργάζεται συστηματικὰ κι ἀκούραστα γιὰ τὴν Ἰδέα.

Μοῦλεγε κάποιος κύριος στο βαπόρι, ὅταν πήγαινα στὴν Πόλη·

— Ὁ Φωτιάδης δὲν μπορεῖ νἄναι καλὸς γιατρὸς πιά, ἀφοῦ ἀφίνει τὴ δουλιά του κι ἀνακατεύεται μὲ τὶς γλωσσολογίες καὶ τὰ τέτια....

Ὁ κύριος αὐτὸς εἶναι ἔμπορος, ὑποπρόξενος τῆς Ἀγγλίας σὲ κάποια πολιτεία τῆς Μαύρης Θάλασσας καὶ δυνατὸς παίχτης στὸ μάους· χτυπάει πάντα μὲ ἄσσο ξερὸ καὶ βοηθάει μὲ ρήγα ἀσυντρόφιαστο.

— Παίζετε μάους ἡ ἀρεντιά σας; τονὲ ρώτησα.

— Βέβαια, ὅτα δὲν ἔχω δουλιά.

— Περίφημα! Κι ὁ Φωτιάδης λοιπὸν ὅτα δὲν ἔχει δουλιά, ἀντὶ νὰ παίζει μάους, καταγίνεται μὲ τὸ ζήτημα!

— Ἄλλο τὸ ἕνα κι ἄλλο τὸ ἄλλο! παρατήρησε ὁ κ. Ὑποπρόξενος καὶ....συφώνησα μαζί του.

Ὠφελήθηκα ὅμως σημαντικὰ ἀπὸ τὴν παρατήρηση τοῦ κ. Ὑποπρόξενου, γιατὶ πρὶν πατήσω τὸ πόδι μου στὴν Πόλη ἔνιωσα μὲ πόση στενοκεφαλιὰ ἔχουνε νὰ παλαίψουν οἱ δικοί μας ἐκεῖ καὶ πόση Ἡρακλείδικη δύναμη τοὺς χρειάζεται γιὰ νὰ βγάλουν τὰ παχιὰ στρώματα τῆς μούχλας ἀπὸ τὰ Πολίτικα μυαλά. Ἐδῶ στὴν Ἀθήνα μᾶς πολεμοῦν κάπως πιὸ ἔξυπνα καὶ πρέπει νὰ καμαρώνουμε γι' αὐτό. Μόνο προδότες καὶ πουλημένους μᾶς λένε. Ἀγκαλὰ κ' οἱ Πολῖτες φίλοι μας τὴν ἀκοῦνε συχνὰ αὐτὴ τὴ βρισιά.

Κάποιος Πολίτης λογιώτατος ἔλεγε τοῦ Πανταζῆ, πὼς τώρα ποὺ ὁ Φωτιάδης πῆρε τὴ μεγάλη ταινία τοῦ Μετζητιέ, δὲν τοῦ μένει ἄλλο παρὰ νὰ πάρει καὶ τὸ Βουργάρικο μεγαλόσταυρο. Μπορεῖ νὰ γίνει κι αὐτό. Οἱ Βούργαροι, φαίνεται, θὰ τιμοῦν τοὺς ἀθρώπους πόχουν ἀληθινὴ ἀξία. Ἐμεῖς μόνο τοὺς τενεκέδες νιώθουμε καὶ σ' αὐτοὺς κρεμᾶμε, τὶς περσότερες φορές, τὰ παράσημά μας. Ὁ Φωτιάδης δὲν ἔχει Ἑλληνικὸ παράσημο· οὔτε ὁ Παλαμᾶς. Ἔχει ὅμως ὁ Σουρῆς. Ἀκόμα κι ὁ Μπάμπης ὁ Ἄννινος. Ἂς ἔρθουν οἱ Βούργαροι νὰ μᾶς παρασημοφορήσουν τοὺς πρώτους μας. Μᾶς χρειάζεται κι αὐτὸς ὁ ξευτελισμός.

*

Ὁ Φωτιάδης εἶναι ὁ ὀνομαστώτερος λαρυγγολόγος τῆς Ἀνατολῆς, καθηγητὴς στὴν Τούρκικη γιατρικὴ σκολή, γιατρὸς τοῦ Σουλτάνου κ' ἐπιστήμονας βαθὺς ποὺ λογαριάζεται καὶ στοὺς ἐπιστημονικοὺς κύκλους τῆς Εὐρώπης. Μερικοὶ μέθοδοί του σὲ λαρυγγολογικὰ χερουργήματα, ἔχουνε στὴν Εὐρώπη τὄνομά του· *Μέθοδο Φωτιάδη*, λὲν οἱ Εὐρωπαῖοι. Γιατρὸς ἀπὸ τοὺς καλύτερους κι ὁ Σιώτης. Δικηγόρος ὁ Πανταζῆς. Μεγαλέμπορος ὁ Γιάγκος ὁ Παπᾶς. Γιατροχερουργος ὁ Ραλλίδης. Ἀνώτερος ὑπάλληλος στὴν ἑταιρία τοῦ τουμπεκιοῦ ὁ Ταντα-λίδης. Νά οἱ σπουδαιότεροι δημοτικιστάδες τῆς Πόλης Φιλόλογος κανένας τους, κι ὅμως ὅλοι τους βαθιὰ μπασμένοι στὴ φιλολογία, ἴσως ὅσο δὲν εἶναι μπασμένοι οἱ περσότεροι φιλόλογοι τῆς Ἀθήνας. Ὅτα μιλάνε γιὰ φιλολογία, μιλάνε τόσο σεμνὰ καὶ τόσο στοχαστικὰ ποὺ χαίρεσαι νὰν τοὺς ἀκοῦς— κι ὅτα μάλιστα σὺ ποὺ τοὺς ἀκοῦς, τύχει νἄσαι Ἀθηναῖος καὶ νὰ βουΐζουν ἀκόμα στ' αὐτιά σου οἱ φιλολογικὲς ἀεροκουβέντες τοῦ Ζαχαράτου Οἱ Πολῖτες μιλάνε γιὰ φιλολογία καὶ θαρρεῖς πὼς λειτουργοῦν...

Σὲ μιὰ τέτια φιλολογικὴ λειτουργία εὐτύχησα νὰ βρεθῶ κ' ἐγώ, στὸ ἀρχοντόσπιτο τοῦ Φωτιάδη, στὴν Πρίγκηπο, καὶ θὰν τὴ θυμοῦμαι σ' ὅλη μου τὴ ζωή.

Καθόμαστε τἀπομεσήμερο ὄξω στὴ μαγευτικὴ ταράτσα του· ἡ θάλασσα ἀπλωνόταν μπροστά μας, ἡ θάλασσα ἡ γαλήνια ποὺ τέλιωνε στῆς «Ἀσίας τἀκρογιάλια τἀντικρυνά», στὰ βουνὰ τῆς Βιθυνίας.

Ἐμεῖς οἱ ἄλλοι καθόμαστε σὲ πολτρόνες ἀναπαυτικές, ὁ Φωτιάδης σταυροπόδι κατάχαμα, στὴ γωνιὰ τῆς ταράτσας, κι ὁ Ραλλίδης ὀλόρθος ἀντικρύ του. Ὁ Φωτιάδης κρατοῦσε στὰ χέρια του τὸ «Δωδεκάλογο τοῦ Γύφτου».

— Ἔλα, Ραλλίδη, τοῦπε, ἀπάγγειλέ μας τὸ «Θάνατο τῶν Ἀρχαίων».

Κι ὁ Ραλλίδης, δίχως δεύτερη κουβέντα, ἄρχισε μὲ τὴ γλυκιά του τὴ φωνὴ νἀπαγγέλνει, χρωματίζοντας τὴν κάθε φράση ἀνάλογα μὲ τὸ νόημά της

Καὶ οἱ τριπλὲς οἱ πόρτες οἱ χρυσὲς
καὶ οἱ χαλκένιες πόρτες τρίξανε
τρίξιμο σὰ νὰ βογγήξαν....

κ' εἶπε ὅλο τὸν «Ε' Λόγο» ἀπόξω, σταματώντας μόνο ποῦ καὶ ποῦ ἢ γιὰ νὰ θυμηθεῖ τὴν ἀρχὴ κανενὸς στίχου ἢ γιὰ νὰ μᾶς ἀφίσει νἀκούσουμε τὸ Φωτιάδη ποὺ λαχταροῦσε μὲ τὴ βαθιὰ κι ἀλαφροβραχνιασμένη φωνή του νἀπαγγείλει καὶ λόγου του μερικοὺς στίχους ἀπὸ τἀγαπημένο του ποίημα.

Ἐκείνη τὴν ὥρα, σὲ κεῖνο τὸν τόπο καὶ μὲ κείνη τὴ συντροφιά, σὰ νὰ μπῆκα βαθύτερα στὸ μεγάλο τὸ ποίημα. Κ' ἔνιωσα μάλιστα καὶ κάποια ἀνατριχίλα ὅταν ὁ Ραλλίδης ἀπαγγέλνοντας τοὺς στίχους

Κι ἀπ' τὶς σκάλες κι ἀπὸ τἀκρογιάλια
τῆς Ἀσίας τἀντικρυνὰ
πέρα ἀπὸ τὴ Βιθυνία

ἔδειξε μὲ τὸ χέρι του πέρα, τὰ βουνὰ τῆς Βιθυνίας. Ἀνατρίχιασα σὰν εἶδα τὴ χερονομία καὶ θαρρεψα πὼς ζωντανεύει τὸ ποίημα καὶ πὼς στἀλήθεια κείνη τὴν ὥρα

πέρα ἀπὸ τὴ Βιθυνία
κάτι ἁπλώνεται κατάμαυρο,
κι ὅλο κι ἀγριεύει καὶ ζυγώνει,
Θεοῦ ὀργὴ καὶ δαίμονα μανία.

Κ' ἔπειτα ἀπάγγειλε κι ἄλλο Λόγο ἀπὸ τὸ «Δωδεκάλογο» ὁ Ραλλίδης, κι ἄλλα κομάτια ὁ Φωτιάδης κι ἄλλους στίχους τοῦ ποιημάτου ὁ καθένας ἀπ' αὐτούς.

— Νὰ μᾶς ἔβλεπε ὁ Ποιητής, πῶς θὰν τὴ χαιρότουνε αὐτὴ τὴν ἱερὴ στιγμή! παρατήρησα.

— Ὁ Παλαμᾶς πρέπει νἄρθεῖ ἐδῶ! πρέπει νἄρθεῖ να δεῖ τὴν Πόλη, νὰ δεῖ τὸ ποίημά του! φώναξε ὁ Φωτιάδης.

Καὶ παρατήρησε κάποιος ἄλλος ἀπὸ τὴ συντροφιά·

— Δὲν εἶδε τὴν Πόλη καὶ τὴ ζουγράφισε τόσο δυνατὰ στὸ ποίημα του. Ἂν τὴ δεῖ, τί καινούριο ἀριστούργημα θὰ μᾶς χαρίσει!

Κι ὅτα φανέρωσα τὴ χαρά μου ποὺ τόσο τονὲ νιώσανε καὶ τὸν ἀγαπήσανε τὸ «Δωδεκάλογο», μοῦ εἶπαν·

—Τονὲ νιώσαμε καὶ τὸν ἀγαπήσαμε, γιατὶ τονὲ ζοῦμε. Ζοῦμε μέσα στὸ «Δωδεκάλογο»· ὁλόγυρά μας εἰκόνες του βλέπουμε καὶ στίχους του ἀνασαίνουμε.

*) Κοίταξε φύλλα 252 καὶ 253

ΨΥΧΑΡΗΣ

Η ΑΡΡΩΣΤΗ ΔΟΥΛΑ

Ὁ κ. Μάγιστρος, στὸ σαλονάκι ὅπου τὸν ὡδήγησε ὁ Ἀντρέας, ἀκόμη πιὸ πεσσιμίστας καὶ πιὸ ξεσερμένος στὴν προφορά του.

— «Ἐν τὴν ἔβρα (ἤβρα) καλήτερα. Τὸ πλεμόνι ἐρρωστημένο. Κουφάλες δὲν ἔχει, μὰ θὰ κάμῃ. Τὸ νεφρί, σὰν πὼς μοῦ λέτε, κι ἀρτὸ πέρσι κάτι ἔχε (εἶχε). Περίφημα ἐν τὰ πάμε. Ἀμέ, ἡ ἀκράτεια; Ἐφτὴ στὸ τέλος θὰ παθῇ ἀπὸ καχεξία, νά, γενικὴ καχεξία. Ἐσεῖς ἔχετε παιδία, ἕνα κοριτσάκι ἐν' ἀγώρι. Φρόνιμο ἐν εἶναι νὰ μείνῃ σπίτι σας ἐφτή. Κι ἀπὸ τὴν περασμένη φορὰ ἤθελα νὰ σᾶς τὸ πῶ. Νά ποὺ σᾶς τὸ ἔπα».

Ὡς τόσο γιὰ τὴ φούσκα, δηλαδὴ τὸ σημαντικώτερο, δὲν ἔπε τίποτα ὁ φίλος. Βαρέθηκε ὁ Ἀντρέας. Μήνησε τοῦ κ. Ῥομπέρτη νὰ τοῦ συστήσῃ κανένα του συνάδερφο πιὸ γνώριμό του, πιὸ ξυπνητὸ καὶ ποὺ νὰ νοιαζεται τὴν ἄρρωστη, γιατὶ ὁ κ. Μάγιστρος εἶχε τὴν ἰδέα πὼς ἔπρεπε νἀφήσουμε τὰ πράματα νὰ πάρουνε τὸ φυσικό τους δρόμο, ἂς εἶναι, ὑποθέτω, καὶ κατήφορος. Ἡ Κατινούλα ὅμως πάντα τὸ ἴδιο κι ὁ κατήφορος γιὰ τὴν ὥρα δὲν τῆς ἔκοφτε τὴ στράτα. Τὴ δεφτέρα δεκάξη ὡς τὴν τετάρτη δεκοχτώ, ἀδιαθέτησε ὅμορφα ὅμορφα καὶ σὰ γερὸ κορίτσι. Μὰ τὶς δεκάξη ἀκολούθησε κάτι πολὺ νόστιμο· ἀρρώστησε ὁ Ἀντρέας! Καὶ πιὸ νόστιμο ἀκόμη ποὺ τὸν περιποίθηκε ἡ Κατινούλα. Μὲ τοὺς γιατροὺς, μὲ τὶς ἀνησυχίες, μὲ τοὺς μπελάδες, μὲ τὶς ἀνταρες, τὸν ἔπιασε τρομερὴ θέρμη, 39°4, κ' ἔπεσε στὸ κρεββάτι. Στὴ θέρμη φαίνεται πὼς ξέσπανε ἡ ἀποσβολωμένη, ἐναντιωμένη, καταπατημένη του κανονικάδα. Τὸ αἷμα χύθηκε στὸ κεφάλι καὶ καθὼς τυχαίνει σὲ ὅλους μας, χτύπησε τὸ πιὸ ἀδύνατο μέρος τοῦ κεφαλιοῦ, τὰ δόντια στὸν Ἀντρέα. Τὸ κακὸ ντοπιάστηκε στὸ περιόστεο καὶ φλόγωσε. Ἀπόστημα. Ὅλη τὴ νύχτα μάζεβε καὶ μάζεβε. Τὴν ἀβριανή, δεκαεφτά, ἔτρεξε στὸ δοντογιατρό, νὰ τοῦ τἀνοίξῃ, καὶ σὰ γύρισε, κρύωνε τόσο πολὺ ποὺ ἀναγκάστηκε νὰ κρυφτῇ στὸ ἐργαστήρι του, ἀντὶς νἀνεβῇ ἀπάνω, μήπως δῇ μὲ τὰ μάτια της ἡ Κατινούλα τὸ φοβερὸ τουρτούρισμα, γιατὶ ἀδύνατο νὰ βασταχτῇ, ἔτρεμε σύγκορμος, ἡ φλόγωση ἀκόμη τὸν τίναζε καὶ τὸν ξετίναζε. Χάρηκε σὰν πλάγιασε καὶ διαβασε πάλε στὸ θερμόμετρο 39°4. Ἡ Κατινούλα, 37°5. Γέλασε λοιπὸν καὶ τῆς εἶπε πὼς δὲν πρέπει νἀνησυχῇ κανεὶς μὲ τὶς θερμοκρασίες, ἀφοῦ νὰ ποὺ ὁ ἴδιος τίποτα δὲν εἶχε, ὅ τι κι ἂν ἔγραφε ὁ ὑδραργερος. Ἡ Κατινούλα τοῦ ἔφερε τὴ σούπα καὶ τοῦ ξεδίπλωσε τὴν πετσέττα, μὲ προσοχὴ μεγάλη καὶ μὲ κάποια περηφανια. Δὲν μπόρεσε ὅμως ὁ Ἀντρέας, ἐκείνη τὴ βραδειά, νὰ τὴν κρεββατώσῃ ὅπως συνήθιζε, πῆγε ἀπάνω μιὰ στιμούλα μονάχα, καὶ τὸ λυπήθηκε διπλά, πρῶτα γιὰ τὴν ταξη, ἔπειτα γιὰ κάτι ἄλλο κάμποσο περίεργο. Ἀπὸ τὸν καιρὸ ἀκόμη τῆς *Κυρίας*, ἡ Κατινούλα ὠνειρεβότανε πάντα καὶ πάντα τὴ Βενετιά, τὴν πατρίδα τῆς Ὅλιας. Πῶς εἶναι ἡ πολιτεία; Σὰν τί νὰ μοιαζῇ μὲ τὰ καναλια της, μὲ τὰ φώσια της τὰ μυριόχρωμα, τὰ κόκκινα, τὰ διαμαντένια, τὰ πράσινα, μὲ τὴ μυστική, τὴ λαμπόγεμη θολάδα τουρανοῦ της στὸ σουρούπωμα, ὅταν ὁ ἥλιος βασίλεψε; Ζουγραφιὲς ἔβλεπε, κοίταζε τὰ κάδρα στοὺς τοίχους, ἄκουγε, ῥωτοῦσε. Τίποτα. Ἤθελε νὰ καταλαβῇ μοναχή της,

*) Ἡ ἀρχή του στὸ 228 φύλλο.